

Butlletí de l'Associació Bíblica de Catalunya

121. setembre 2015

SANT SOPAR. GRAVAT D'I. PACINUS VENETUS A PARTIR DEL DIBUIX DE F. SADELER.
(COL·LECCIÓ DE GRAVATS DE LA BIBLIOTECA DE MONTSERRAT)

La Sagrada Escripura: font d'evangelització

El Papa Francesc ha escrit en la seva exhortació apostòlica: «No sols l'homília s'ha d'alimentar de la Paraula de Déu. Tota l'evangelització es fonamenta sobre aquesta, que és escoltada, meditada, viscuda, celebrada i testimoniada. Les Sagrades Escripures són font de l'evangelització. Per tant, cal formar-se contínuament en l'escolta de la Paraula. L'Església no evangelitza si no es deixa evangelitzar contínuament. Cal que la Paraula de Déu “sigui cada vegades més el cor de tota activitat eclesial” (EG 174). Aquestes paraules han servit d'inspiració per a la IX Assemblea Plenària de la Federació Bíblica Catòlica (FEBIC) celebrada el mes de juny d'enguany a Nemi, prop de Roma. El tema de què vam parlar va ser: “La Sagrada Escripura: font d'evangelització” — “A vosaltres, doncs, us anunciem allò que hem vist i sentit” (1Jn 1,3)».

Un altre eix transversal de l'Assemblea va ser el cinquantè aniversari de la promulgació de la Constitució *Dei Verbum*, que celebrarem durant el novembre d'enguany. No és pas exagerat dir que la Federació Bíblica Catòlica és una «filla» del Concili Vaticà II, atès que la *Dei Verbum*, i, especialment, el capítol VI d'aquesta n'és el text guia i l'esperit que n'inspira la tasca. La FEBIC ha estat fundada per a la promoció permanent de la consciència de la centralitat de la Bíblia en la vida de l'Església. Els enunciats que trobem en aquest capítol VI de la *Dei Verbum* —veneració de l'Escripura, traduccions ben fetes, deures dels exegetes i dels teòlegs, Escripura i teologia, lectura assídua de l'Escripura— es corresponen a les dimensions principals de l'activitat de la FEBIC. Aquesta, més que no pas una institució és una plataforma de coordinació, de reflexió i d'acció. Es troba representada en 126 països per 323 membres —100 de plens i 223 d'associats. Els membres plens són les conferències episcopals i els associ-

Jan J. Stefanów SVD, secretari general de la FEBIC

ats són les diverses institucions, centres, organitzacions i congregacions religioses de l'Església catòlica compromesos en la difusió de la Paraula de Déu i en l'animació bíblica de la pastoral. Els 123 delegats de les institucions afiliades a la FEBIC, que s'han trobat a Nemi amb motiu de l'Assemblea Plenària, han tornat a fixar l'esguard vers els orígens de la Federació i han reprès els continguts més inspiradors de la Constitució *Dei Verbum*. L'orientació vers el futur l'han plantejada tot mirant els desafiaments de la realitat en els diferents contextos eclesials que representaven, alhora que cercaven inspiració en la Paraula de Déu i en els darrers documents del magisteri pontifici. La novetat més interessant d'aquesta IX Assemblea Plenària de la FEBIC —a banda de l'aprovació de la reforma dels estatuts i de l'elecció del nou Comitè Executiu encarregat de dirigir la Federació fins a l'Assemblea General vinent (2021)— ha estat l'elaboració del pla de treball (*Action Plan*) per als sis anys vinents. Els quatre pilars d'aquest són: **evangelització** —s'han creat nou comissions permanents (*Bíblia i evangelització*, *Bíblia i catequesi*, *Bíblia i família*, *Bíblia i joves*, *Bíblia i migració*, *Bíblia en la formació*

dels laics, Bíblia i diàleg interreligiós i intercultural, Bíblia i les comunitats eclesials de base i Bíblia en la formació dels seminaristes) per a la reflexió, animació i producció de materials pastorals—; **formació** —té dos projectes principals: el curs *Dei Verbum*, que s'ofereix en diversos continents, i l'ambiciós programa «Màsters en l'animació bíblica de la pastoral», que començarà l'any vinent a Àfrica i que després passarà a altres regions—; **traducció de la Bíblia** —amb el programa pioner de l'Escola de Traductors Bíblics de Nairobi— i **publicacions** —amb la creació de la Comissió d'Editors Catòlics per a la coordinació de la distribució de la Bíblia i publicació de materials bíblics pastorals. És un pla ambiciós que es proposa a tots els membres de la Federació Bíblica Catòlica —entre els quals hi ha l'Associació Bíblica de Catalunya— per a dur a terme el procés d'evangelització segons el programa que ens ha marcat el Papa Benet XVI en l'Exhortació apostòlica postsinodal *Verbum Domini*: «En aquest sentit, el Sínode ha convidat a un esforç pastoral particular per a ressaltar el lloc central de la Paraula de Déu en la vida eclesial, recomanant “incrementar la ‘pastoral bíblica’, no en juxtaposició amb altres formes de pastoral, sinó com a animació bíblica de tota la pastoral.” No es tracta, doncs, d'afegir cap trobada a la parròquia o a la diòcesi, sinó d'aconseguir

Conferència de Núria Calduch-Benages.

El nou Comit  Ejecutiu de la FEBIC, amb el Card. Luis Antonio Tagle de Manila (Filipines) —President de la Federació (al centre)— i Jan J. Stefanów SVD —Secretari General (1r de l'esquerra).

que les activitats habituals de les comunitats cristianes, de les parròquies, de les associacions i dels moviments, s'interessin realment pel trobament personal amb Crist, que es comunica en la seva Paraula. Aix , ja que "la ignorància de les Escriptures  s ignorància de Crist", l'animació bíblica de tota la pastoral ordinària i extraordinària portar  a un major coneixement de la persona de Crist, revelador del Pare i plenitud de la Revelació divina» (VD 73).

*Jan J. Stefanów SVD
Secretari General de la FEBIC
(www.c-b-f.org)*

Filla, la teva fe t'ha salvat!¹

Estudi de Mc 5,24b-34

per M. de l'Esperança Amill Rocamora

1. Motivació

En aquesta tesina em proposo d'estudiar el relat de Mc 5,24b-34 «Guarició d'una dona que patia pèrdues de sang».

Aquesta perícopie tot i estar inclosa en el relat de la resurrecció de la filla de Jaire «posseeix unitat en si mateixa»,² «segons la seva forma literària, la perícopie ha estat catalogada com una història de miracle intercalada en una altra»,³ l'estudi de les diferències en l'estil narratiu i en el llenguatge utilitzat en tots dos relats porten els autors a afirmar que les dues narracions no estaven pas connectades originàriament,⁴ que ambdós relats de miracle «eren independents en la fase premarcana».⁵ Per tant, tot i que actualment trobem les dues històries intercalades, podem llegir i estudiar Mc 5,24b-34 «Guarició d'una dona que patia pèrdues de sang» independentment de la història de la resurrecció de la filla de Jaire.

¹ Text revisat de la tesina per a obtenir el grau de Llicenciat en Ciències Religioses presentada el dia 4 de juny de 2015 a l'Institut Superior de Ciències Religioses Sant Fructuós de Tarragona. El treball ha estat dirigit pel professor Antoni Pérez de Mendiguren Cros. El tribunal que el va valorar estava presidit pel professor Joan Magí Ferré, president de l'Associació Bíblica de Catalunya, pel director del treball i pel Dr. Joan Ferrer, professor d'Estudis Hebreus de la Universitat de Girona i membre de l'Associació Bíblica de Catalunya. Aquest estudi va obtenir la qualificació acadèmica més alta (10).

² ESTÉVEZ, *El poder de una mujer*, 26.

³ ESTÉVEZ, *El poder de una mujer*, 28.

⁴ Cf. SELVIDGE, *Woman*, cult, 81.

⁵ ESTÉVEZ, *El poder de una mujer*, 28.

Aquest relat de miracle de Mc 5,24b-34 sempre m'havia cridat l'atenció. Per què? Doncs pel fet que l'evangelista no ens dóna el nom de la dona, però sí que ens remarca el sofriment que pateix i la fermesa en la seva decisió de tocar Jesús. En llegir el text, el meu focus d'atenció sempre se centrava en la dona i, amb el temps, em vaig adonar que, de fet, aquesta és la intenció del narrador: Jesús d'entrada és presentat jugant un rol passiu en l'escena; la força de la narració no se centra pas en el poder de Jesús per fer miracles sinó en la dona que pren la iniciativa i, com a resultat, rep l'efecte del miracle.

Qui pot conèixer millor que ella mateixa el patiment immens que sofreix la dona? Aquesta és una altra de les preguntes que jo em feia. El que li suposa la malaltia en l'àmbit físic només ella ho pot saber. El que li suposa la malaltia en el context relacional i de la vida quotidiana familiar, només el seu cercle més proper ho pot saber. Però l'evangelista sembla que coneix la intimitat d'aquesta dona i es fa seu el sofriment d'ella, un coneixement i un sofriment que vol compartir amb el lector. El lector, a més, pel context religiós en què viu la dona, sap que l'estatus de la dona la fa impura segons la llei i coneix les implicacions que això comporta en la vida social i religiosa de la dona.

D'aquí sorgeixen altres qüestions. Per què l'evangelista no esmenta en cap moment l'estat d'impuresa de la dona? Per què Jesús no dóna cap importància al fet que la dona fos considerada impura segons la llei? Per què l'anomena filla? Com és que l'escena té lloc enmig de la gentada però l'evangelista no ens diu res de la reacció d'aquesta gent en conèixer els fets? I els deixebles, quin paper hi juguen?

La resposta a aquestes preguntes caldrà buscar-la en la resposta de Jesús: «Filla, la teva fe t'ha salvat!»

2. Situació del text en marc

Ens trobem concretament en la segona secció de la primera part de l'evangeli: Jesús es revela, es dóna a conèixer, ensenya amb paraules i amb signes. Jesús travessa el llac i torna a l'altra riba, a la riba occidental o nord-occidental del llac, en territori jueu, a la banda de la Galilea, escenari que havia estat lloc de crida (1,16-20; 2,13-14), de guaricions (3,7-12) i de paràboles (4,1). No s'especifica el lloc concret. Els Dotze ja han estat designats (3,13-19) i els deixebles fan camí al costat de Jesús enmig de la gentada.⁶ Jesús retorna de la regió dels gerasencs (5,1.21), terra de pagans, després de la guarició, de l'alliberació de l'home posseït d'un esperit maligne (5,1-20).

⁶ Cf. SELVIDGE, *Woman, cult*, 83.

Mc 5,24b-34 va seguit de l'episodi de Natzaret, el poble de Jesús, episodi que posa en relleu la incredulitat, la manca de fe, la ceguesa dels seus conciutadans.

El relat de la guarició de la dona que patia pèrdues de sang en l'evangeli de Marc —com també en els altres sinòptics— es troba inserit en el relat de la resurrecció de la filla de Jaire. Feta la introducció que ens indica el lloc on arribà Jesús amb la barca i la referència a la gentada que s'aplegà al seu voltant (v. 21), comença la narració de la filla de Jaire (v. 22-24a.35-43), narració que serà interrompuda pel relat de la guarició de la dona que patia pèrdues de sang (v. 24b-34).

En la narració de Mc 5,21-43, l'autor ha entrellaçat dos relats de miracle, dos relats que, segons l'opinió de la majoria d'autors,⁷ en el seu origen eren independents l'un de l'altre. Gnilka,⁸ com altres experts en l'evangeli de Mc, es pregunta si fou Marc qui entreteixí ambdós relats o bé fou un redactor anterior a ell qui ho féu. Els autors divergeixen en la resposta, però el que és clar és que a nosaltres ens ha arribat la narració amb les dues històries interposades⁹ i aquest és el text que llegim. La relació entre ambdues escenes no és simplement narrativa, hi ha diferents elements que poden haver ajudat a relacionar-les, certes coincidències que podrien indicar la intencionalitat del redactor en unir-les, una connexió temàtica més profunda.¹⁰ En ambdós textos les que reben l'efecte del miracle són dues dones que estan en perill: una dona adulta, afligida per una malaltia que la deixa en estat d'impuresa i una nena que és a punt de morir. Han passat dotze anys: de malaltia, en el cas de la dona, d'edat, en el cas de la filla de Jaire, edat en què en l'antic Israel la dona esdevenia adulta i es podia casar. Jaire i la dona, tots dos, arriben a Jesús i parlen amb ell entre la gent. El qui suplica Jesús se li llença als peus, es prosterna davant d'ell: Jaire i la dona. Ambdues són filles: la nena, per al seu pare, la dona per a Jesús. La dona i el cap de la sinagoga tenen por. Tots dos confien en el poder guaridor de Jesús: Jaire per la imposició de les mans, la dona només pel fet de poder-lo tocar. El contacte físic amb la mà porta la guarició: la dona li tocà el mantell, a la nena, Jesús li agafa la mà. Tots dos vénen a Jesús moguts per la fe. La fe salva: la fe del pare, en el cas de la filla de Jaire, i la fe de la dona. El narrador ens diu que Jesús dirigeix la seva paraula a les dues dones: la dona i la nena. Tant la dona com la nena reben una ordre per part de Jesús. Segons Pikaza¹¹ tot sembla esdevenir en un clima pacífic, quasi en silenci, no hi ha ni esperits impurs per conjurar ni discussions verbals entre Jesús i els seus adversaris però, en el fons, hi batega un intens

⁷ Cf. ESTÉVEZ, *El poder de una mujer*, 293.

⁸ Cf. GNILKA, *El evangelio según Marcos*, 244.

⁹ Aquesta tècnica de construcció narrativa d'interposició o intercalació, coneguda col·loquialment com a sandvitx, és freqüent en l'evangeli de Marc (3,20-35; 5,21-43; 11,12-25; 14, 53-72).

¹⁰ Cf. PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 420 i SELVIDGE, *Woman, cult*, 81.

¹¹ Cf. PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 419.

potencial de ruptura humana i del relat n'ergeix un profund dinamisme d'alliberació humana en perspectiva femenina.

3. Comentari de Mc 5,24b-34

3.1. Breu introducció sobre la forma del text, el context i l'acció

El relat de la guarició de la dona que patia pèrdues de sang, que en l'evangeli de Marc es troba inserit en l'episodi de la resurrecció de la filla de Jaire, «presenta les característiques típiques d'un relat de miracle, on s'accentua el poder curatiu de Jesús que arriba a la malalta mitjançant el tacte.»¹² Segons Légasse¹³ es desenvolupa en dues fases ben diferenciades, a manera de dos quadres que configuren un únic díptic. Delorme¹⁴ presenta aquestes dues fases fixant-se en la forma del text, en el recurs literari que utilitza l'autor: un relat curt de miracle (vv. 24b-29) i després un diàleg entre Jesús i la dona (vv. 30-34).

Ens diu Delorme: «Aquest relat curt s'assembla als relats d'origen pagà en el re-fons dels quals hi ha la creença que el taumaturg està dotat d'una espècie de força d'ordre físic [...], una mena d'energia miraculosa que brota de la seva persona i es propaga als seus vestits».¹⁵ Marc, coneixedor d'aquesta creença, «utilitza la imatge donant-li un sentit particular: si la dona toca el vestit de Jesús d'una forma dissimulada és perquè vol amagar-se; la malaltia que pateix la fa avergonyir i, a més, la posa en situació d'impuresa legal. Aquest detall és important per al diàleg que segueix després»¹⁶ entre Jesús i la dona. El relat també fa referència als molts metges que l'han visitada i a la gran quantitat de diners que s'hi ha gastat i, malgrat tot, la malaltia no ha fet més que empitjorar; referència que permetrà subratllar el poder de Jesús en contrast amb el fracàs dels metges.¹⁷

En la primera fase (vv. 24b-29), «la dona malalta és el subjecte de gairebé tots els verbs i Jesús es comporta de forma passiva».¹⁸ Vegem-ho: la dona «patia», «havia sofert», «havia gastat», «no havia obtingut cap millora», «anava de mal en pitjor», «havia sentit parlar», «se li va acostar», «tocà», «pensava», «se li estroncà», «sentí».

¹² ESTÉVEZ, *El poder de una mujer*, 312.

¹³ Cf. LÉGASSE, *Marco*, 284.

¹⁴ Cf. DELORME, *El evangelio según Marcos*, 47.

¹⁵ DELORME, *El evangelio según Marcos*, 47.

¹⁶ DELORME, *El evangelio según Marcos*, 47-48.

¹⁷ Cf. DELORME, *El evangelio según Marcos*, 48.

¹⁸ LÉGASSE, *Marco*, 284.

En la segona fase (vv. 30-34) «és Jesús qui condueix l'escena:¹⁹Jesús «s'adonà», «es girà per preguntar», «anava mirant», «li digué». A l'estil dels textos pagans en què el narrador subratlla que el taumaturg autor del miracle s'adona de la força que surt d'ell, l'evangelista Marc expressa que Jesús té consciència d'haver realitzat una guarició. Però no és pas el seu poder el que vol mostrar, el Jesús de Marc desitja absolutament fer sortir de l'anonimat aquella dona que se li havia atansat d'amagat per darrere. L'obliga a donar-se a conèixer i s'estableix una relació personal entre ells.²⁰

Les dues parts queden unides pels versets 29b i 30a, que, successivament ens diuen que la dona «sentí dins el seu cos que estava guarida del mal que la turmentava» i Jesús «s'adonà a l'instant de la força que havia sortit d'ell». En els versets 29b i 34c, la menció a la guarició de la malaltia és feta amb una frase gairebé idèntica, «sentí dins el seu cos que estava guarida del mal que la turmentava» i «queda guarida del mal que et turmentava»; frase que pràcticament serveix de conclusió de les dues parts del díptic.²¹

«Tal i com ens ha arribat el relat a les nostres mans, hi ha una unitat innegable entre les dues fases i la segona part constitueix un complement indispensable de la primera».²²

Feta aquesta breu introducció sobre la forma, el context i l'acció, endinsem-nos una mica més en el text que tenim a les mans.

3.2. *Relat curt de miracle (5, 24b-29)*

3.2.1. Els qui segueixen Jesús (5,24b)

L'escena s'esdevé enmig de «molta gent». Aquesta gent, que ja hem trobat en el v. 21, que «seguiu» Jesús i «l'empenyia pertot arreu» (v. 24b), tindrà un rol essencial en el relat,²³ perquè serà novament esmentada pels deixebles en el verset 31, «—¿Veus que la gent t'empeny pertot arreu i encara preguntes qui t'ha tocat?» És un element del relat molt útil per a unir-lo amb la narració que l'emmarca, la de la guarició de la filla de Jaire. Mateos i Camacho²⁴ ens fan notar que potser la multitud a la qual es refereix l'evangelista en 5,21 no és la mateixa que esmenta en 24b i en 31. La primera multitud, segons aquests autors, apareix estàtica en l'escena, reunida al voltant de Jesús

¹⁹ LÉGASSE, *Marco*, 284.

²⁰ Cf. DELORME, *El evangelio según Marcos*, 48.

²¹ Cf. LÉGASSE, *Marco*, 284.

²² LÉGASSE, *Marco*, 284.

²³ Cf. LÉGASSE, *Marco*, 284.

²⁴ Cf. MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 466.

*Catacumbes de Marcel·li
i Pere. Roma.*

es queda vora el llac.²⁵ En canvi la «molta gent» de 24b, 27 i 31b, està en moviment, segueix Jesús, com els molts publicans i altres pecadors que es posen a taula amb Jesús (2,15), com la gent que hi ha reunida i asseguda al voltant d'ell (3,20.32.34), com els qui eren al voltant d'ell juntament amb els Dotze (4,10), com els ocupants de les altres barques (4,36).²⁶ Aquesta «molta gent» serien «els seguidors de Jesús que Marc no inclou en el grup dels “seus deixebles”, designació que l'evangelista Marc reserva per a referir-se als seguidors procedents del judaisme».²⁷

La gent «l'empenyia pertot arreu». Amb aquesta expressió el narrador indica el dinamisme de l'escena i, alhora, la manera propera i immediata com es produeix el seguiment. Mateos i Camacho²⁸ remarquen que, a diferència de 3,9 en què la gent es tirava damunt de Jesús per poder-lo tocar i ell «digué als seus deixebles que li tinguessin a punt una barqueta perquè la gent no el masegués», ara, tot i que la gent

²⁵ Aquesta «molta gent» estàtica de 5,21, tal com en 3,32 i 9,14, es refereix a una multitud jueva simpatitzant de Jesús, però que no capta el seu missatge; la segona «molta gent» en 5,24b.27.31b, tal com en 3,20 i 9,25, faria referència a una multitud que, de fet, segueix Jesús. Cf. MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 467.

²⁶ Cf. MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 467.

²⁷ MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 467.

²⁸ Cf. MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 467.

l'empenyi, Jesús no se n'aparta ni protesta pel seu comportament. La gent «es limita a estar en contacte continuat amb Jesús mentre el segueix. “Empènyer” és, per tant, una expressió gràfica de Mc per indicar l’“estar amb Jesús” propi dels qui se li han adherit plenament».²⁹

3.2.2. Estat de la dona, la seva iniciativa i la seva guarició (5,25-29)

D'entre la gentada que l'empeny i el segueix surt una dona malalta que cerca la curació del seu mal, és una dona anònima, no se li coneix ni rang social ni autoritat, és un rostre sense nom.³⁰ A l'inici Marc, en parlar de la dona, «configura la narració amb un seguit de participis, set en total, abans d'arribar al verb principal»³¹ ἤψατο «tocà» (vv. 25-27); set participis³² en funció atributiva que «assenyalen un estat passat que encara continua»:³³

²⁵Hi havia una dona que **patia** de pèrdues de sang des de feia dotze anys. ²⁶**Havia sofert** molt en mans de metges i s'hi **havia gastat** tot el que tenia, però **no havia obtingut** cap millora, sinó que **anava** de mal en pitjor. ²⁷Aquesta dona, que **havia sentit** parlar de Jesús, se li **va acostar** per darrere enmig de la gent i li **tocà** el mantell.

Des del punt de vista narratiu, segons Gnilkka, aquest recurs permet a l'autor «d'intercalar sense dificultats aquest relat en la perícopa més àmplia de Jaire de tal manera que la presentació detallada de la persona que acaba de fer acte de presència en l'escena produeix l'efecte d'una informació adquirida amb posterioritat.»³⁴

Fixem-nos en el personatge i en el perquè de la seva iniciativa. Es tracta d'una dona que patia pèrdues de sang des de feia dotze anys.

Que el narrador indiqui que feia dotze anys que estava malalata, quan dotze anys s'associava en les dones amb l'inici del cicle procreador, probablement suggereix que no té fills, bé per esterilitat o per l'allunyament de les relacions heterosexuales que implicava el seu estat. En qualsevol cas, és clar el conflicte amb la manera de ser enteses les dones i el seu rol maternal per elles mateixes i en el seu entorn.³⁵

²⁹ MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 467.

³⁰ Cf. SELVIDGE, *Woman, cult*, 84.

³¹ LÉGASSE, *Marcos*, 285.

³² «patia» οὐσα ἐν ῥύσει, «havia sofert» παθοῦσα, «havia gastat» δαπανήσασα, «(no) havia obtingut» ὠφεληθεῖσα, «anava» ἐλθοῦσα, «havia sentit» ἀκούσασα, «va acostar» ἐλθοῦσα.

³³ MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 467.

³⁴ GNILKA, *El evangelio según Marcos*, 247. Tot i que no és objecte del nostre estudi, fem notar que el narrador en el relat de la dona que patia pèrdues de sang utilitza temps verbals en passat, mentre que en el relat de la filla de Jaire utilitza el temps present.

³⁵ NAVARRO, *Marcos*, 190.

La indicació de la durada de la malaltia, dotze anys,³⁶ serveix per introduir els següents elements de la narració: la magnitud del patiment de la dona, el seu empitjorament malgrat els metges i l'esment del fet que s'hi havia gastat tot el que tenia. Aquest, ens diu Légasse, «és un tema satíric clàssic i el narrador sembla que s'hi esplaia fins al punt d'arribar a dir que el cas, no tan sols no havia millorat sinó que havia empitjorat. Res millor per emfatitzar la superioritat guaridora del taumaturg allí on tants metges havien fracassat».³⁷ Segons Mateos i Camacho:

La menció al recurs de «en mans de metges» hem d'associar-lo amb la resposta de Jesús en 2,17: «El metge, no el necessiten els qui estan bons, sinó els qui estan malalts. No he vingut a cridar els justos, sinó els pecadors». Aquesta dita fa veure que la dona pertany al grup dels «qui estan malalts», expressió que designa els oprimits d'Israel (1,32) i els «pecadors» (2,17), exclosos del poble i de l'aliança pels fariseus lletrats, custodis de l'observança (2,16).³⁸

La dona no ha escatimat pas esforços per sortir d'aquesta situació de patiment, però tot ha estat en va i la malaltia se li ha anat agreujant. Com podrà suportar aquest mal? En les paraules de Marc referents al patiment de la dona hi ressonen les paraules del plany pel poble en el profeta Jeremies: «¿No hi ha allí ningú capaç de curar-me? Per què no es tanca mai la ferida del meu poble?» (Jr 8,22b). I també el clam del salmista: «Són grans, Senyor, les penes que sofreixo: dóna'm la vida, com havies promès» (Sl 119,107).

Aquesta dona, segons la Llei, és font i focus d'impuresa. Llegim en el llibre del Levític 15,19-27:

¹⁹Quan una dona ha tingut la regla, quedarà impura durant set dies; tothom qui la toqui quedarà impur fins al vespre. ²⁰Qualsevol indret on jegui o s'assegui durant la seva menstruació, quedarà impur. ²¹Tothom qui toqui el seu llit, s'haurà de rentar la roba, es rentarà amb aigua ell mateix i quedarà impur fins al vespre. ²²Tothom qui toqui un seient on ella s'hagi assegut, s'haurà de rentar la roba, es rentarà amb aigua ell mateix i quedarà impur fins al vespre. ²³Si algú toca qualsevol cosa que hi hagi sobre el llit o sobre el seient que la dona ha ocupat, pel fet d'haver-ho tocat quedarà impur fins al vespre. ²⁴Si un home jeu amb ella, la dona li encomanarà la impuresa de la seva menstruació, quedarà impur durant set dies i també deixarà impur qualsevol llit on ell s'ajegui.

³⁶ Són també dotze els anys de la filla de Jaire (v. 42b). La xifra estableix un lligam entre els dos episodis, entre les dues dones. El nombre dotze porta alguns autors a associar la dona amb Israel. «El nombre dotze simbolitza la totalitat d'Israel», ens diu DEWEY en «Women in the Gospel of Mark», 24.

³⁷ LÉGASSE, *Marco*, 285.

³⁸ MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 475.

²⁵Quan una dona perdi sang durant molts dies, fora del temps de la seva menstruació, o quan la pèrdua s'allarga més del temps normal, quedarà impura tants dies com duri l'hemorràgia, igual com quan té la menstruació. ²⁶Tot llit on jegui, tot seient on s'assegui mentre li duri la pèrdua de sang serà impur, igual com si tingués la menstruació. ²⁷Tothom qui toqui aquestes coses quedarà impur; s'haurà de rentar la roba, es rentarà amb aigua ell mateix i quedarà impur fins al vespre.

Tal com en el cas del leprós (1,39-45), aquesta dona és legalment impura com a conseqüència de la seva malaltia i, per tant, forma part dels grups marginats dins la societat d'Israel. Les implicacions de la llei religiosa jueva per a la dona que pateix pèrdues de sang condicionen tota la seva vida, la seva pròpia existència. «Ningú pot posar-se en contacte amb ella, ni tocar les seves coses». ³⁹ Si la reconeixen entre la multitud, han d'apartar-se del seu costat, deixar un espai buit al seu voltant i expulsar-la del grup. «És una morta vivent, expulsada de la societat i condemnada a la seva pròpia soledat en la impuresa». ⁴⁰ Més encara, és una persona que ni tan sols té vida familiar, pel fet de patir hemorràgies no pot mantenir relacions sexuals, ni casar-se si encara no n'està, no pot tocar ningú, ni pot conviure amb normalitat entre els seus parents i amics, perquè tota cadira on segui, tot plat on mengi, tot llit on dormi... queda en estat d'impuresa. «Si algú jeu amb una dona durant la menstruació, tots dos seran exclosos del poble d'Israel: de comú acord, han deixat nua la font de la sang de la dona» (Lv 20,18). Les persones que pateixen la malaltia que s'atribueix a aquesta dona, a més de quedar impossibilitades legalment per mantenir relacions sexuals, queden «condemnades a l'esterilitat [...] estan fora de l'aliança, separades de Déu, sense possibilitat de futur.» ⁴¹

Les normes de puresa referides als fluxos de sang femenins (Lv 15,19-30; 18,19 i 20,18), formen part de dos dels principals conjunts legals del llibre del Levític: les *normes sobre la puresa ritual* (Lv 11-15) i el *codi de Santedat* (Lv 17-21). Santedat i puresa ritual esdevenen condicions essencials d'una existència orientada vers el Déu sant i únic. Les lleis rituals estructuren jeràrquicament temps, espais i persones en el Temple, sancionant l'estructura socioeconòmica establerta, i obrint i tancant la comunicació amb el Senyor. El seu incompliment s'interpreta com una ruptura de la relació personal amb la divinitat [...] La infracció de les lleis del Codi de Santedat suposa la separació o exclusió de la comunitat. ⁴²

En les paraules de l'evangelista Marc en fer referència a la dona que patia pèrdues de sang, hi ressonen també les paraules del profeta Ezequiel, quan compara la infidelitat del poble, la profanació del seu nom per part del poble, amb la menstruació:

³⁹ PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 422.

⁴⁰ PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 422.

⁴¹ MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 473.

⁴² ESTÉVEZ, *El poder de una mujer*, 240-41.

«—Fill d'home, escolta. Quan el poble d'Israel habitava la seva terra, la va profanar amb el seu comportament. Tot el que feien era per a mi com la immundícia de la menstruació» (Ez 36,17). Segons Mateos i Camacho, la malaltia que pateix la dona «representa, doncs, l'acusació que fan els cercles rigoristes al poble no observant, mantenint-lo en situació permanent d'inferioritat i marginació».⁴³

Tal com hem argumentat, el motiu de la discriminació de la dona que patia pèrdues de sang és religiós: és la Llei de Moisès la que impedeix a la dona d'estar integrada en el seu entorn cultural i en la comunitat del poble escollit.⁴⁴ El que dicta la Llei de Moisès la manté separada de la vida i també del culte: no pot participar tampoc en les festes religioses, ni entrar al temple, ni tan sols celebrar la Pasqua amb els seus. «La sang la fa cerimonialment impura i, per tant, queda exclosa de tota mena de contacte amb la divinitat.»⁴⁵ Les normes sobre la puresa i la impuresa rituals han estat dictades per respectar la santedat del Senyor, santedat «entesa com a comunió de l'home amb el Déu sant i que tot ho santifica.»⁴⁶ La Llei de Moisès la declara impura, la manté apartada de la família, marginada del poble, allunyada de Déu. Més encara:

La relació amb una menstruant és vista com una amenaça tan forta com poden ser els cultes d'altres pobles. Comporta en si el perill d'allunyar el poble de Déu i, per tant, de provocar la seva ira i el seu càstig. La impuresa és permanent, prohibida, intencional i incurable i, per tant, l'expulsió és l'única manera d'assegurar el benestar de tot el poble.⁴⁷

Quin contrasentit: «la vida de tot ésser vivent està en la sang» (Lv 17,11), la vida de tot ésser humà prové de la font de la sang de la seva mare, el cicle menstrual forma part del cicle natural de la vida de tota dona i de la seva fertilitat, de la seva essència vital com a portadora de nova vida. El contrasentit neix de «la convicció jueva que Déu ha atorgat a la sang de ser portadora de la vida [...] La sang vessada [...] significa negació de la vida i afirmació de la mort [...] El problema no és la sang en si mateixa sinó el fet que surti del cos sense complir amb el fi per al qual ha estat creada, la vida.»⁴⁸

Quan una dona té flux de sang està en el pol oposat al Déu creador: mentre la sang flueix del seu cos, es distancia del temps en el qual Déu obra poderosament creant vida i, per tant, mentre dura aquest procés fisiològic, ha d'allunyar-se de Déu i dels àmbits sagrats [...] El seu flux és símbol d'una ruptura, d'un límit violat en l'ordre creat. Ella

⁴³ MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 473.

⁴⁴ Cf. MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 473.

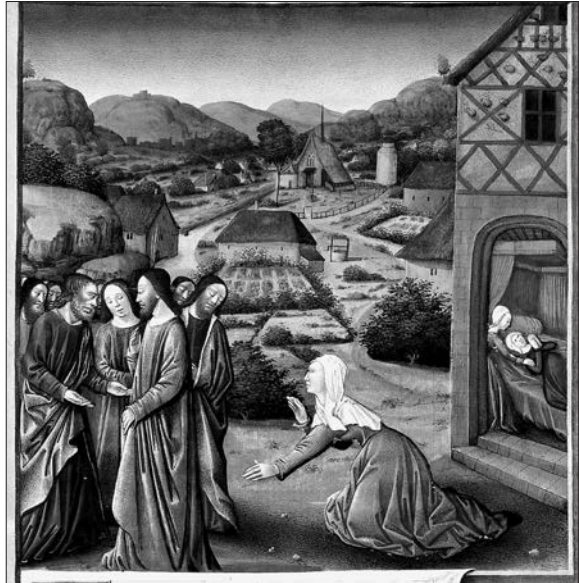
⁴⁵ SELVIDGE, *Woman, cult*, 87.

⁴⁶ BCL, nota *r* referent al *codi de Santedat* de Lv (capítols 17-26).

⁴⁷ ESTÉVEZ, *El poder de una mujer*, 246.

⁴⁸ ESTÉVEZ, *El poder de una mujer*, 256.

Llibre d'elles hores del duc de Berry
(s. XV)

no pot fer res per a restaurar la integritat perduda; sols Déu, que actua en el temps, li retornarà la puresa, i la farà digna de participar en el culte.⁴⁹

El patiment de la dona, en veure que el seu flux descontrolat la fa incapaç de donar nova vida, es veu agreujat pel que dicta la Llei. Però ella no es resigna a viure segons el que li dicta la llei jueva, no es resigna a viure sense família, ni marginada del poble, ni menys encara privada de Déu. Segons Mateos i Camacho «el valor suprem per al qual —la dona— ho ha intentat tot, fins a perdre els béns que tenia, era obtenir la relació amb Déu, la salvació i la integració en el poble de la promesa»;⁵⁰ relació, salvació i integració trencades i impedides pel seu estat d'impuresa ritual⁵¹ que és alhora marginació social.

La sang és vida, la pèrdua de sang és pèrdua de vida. La dona del relat que estudiem, per la malaltia que pateix, pel flux de sang descontrolat, esdevé símbol de la pèrdua incontrolable de vida. Més encara, la Llei causa la marginació, causa la pèrdua

⁴⁹ ESTÉVEZ, *El poder de una mujer*, 270.

⁵⁰ MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 474.

⁵¹ «En el segle I, les normes sobre la puresa s'aplicaven bàsicament només si s'entrava al temple de Jerusalem. Tot i que els fariseus advocaven per una aplicació més àmplia de la puresa com a agradable a Déu, en general s'entenia que els camperols no tenien ni el temps lliure ni els recursos per mantenir les lleis de puresa en la vida diària», ens diu DEWEY en «Women in the Gospel of Mark», 24.

de vida.⁵² Quina paradoxa! L'antiga aliança, segellada amb la sang, ha fracassat. La Llei i els manaments que el Senyor ha escrit i ha donat a Moisès per a instruir els israelites ha esdevingut lletra morta, lletra que priva la vida. Pau porta la paradoxa fins al màxim, i diu que la Llei, «la lletra mata» (2Co 3,6ss). Sense l'Esperit, la lletra mata; però sense la lletra, escrita per Déu en els cors, l'Esperit no podria parlar.⁵³ Ja ho anunciava Jeremies: «Posaré la meua llei en el seu interior, l'escriuré en el seu cor» (Jr 31,33b). La força de la vida, no la dóna la pedra o el material on s'escriu la llei ni tan sols la carn o la sang, ni la tinta, ni l'escriu sense la intervenció de Déu (Cf. 2Co 3,5); la força de la vida la té i la dóna l'Esperit (Cf. 2Co 3,3). L'alternativa comença amb Jesús.

«Aquesta dona, havia sentit parlar de Jesús» (v. 27), la fama del qual, com sabem, s'havia escampat lluny i, més encara, per les rodalies (1,45; 3,7-8). També s'havia difós sense obstacles el ressò de les seves guaricions miraculoses (6,2). La fama de Jesús atreïa molts marginats cap a ell. La dona, coneixedora d'aquesta fama, veu en Jesús un nou horitzó. «Ha sentit parlar de Jesús i vol entrar en relació amb ell, de forma personal»,⁵⁴ vol tocar-lo.

D'entremig de la gent, aquella gent que com hem dit anteriorment està amb Jesús i el segueix, la dona se li acostava. No demana directament la guarició a Jesús; «es limita a acostar-se-li per darrere, de manera incògnita, discretament, aprofitant la gentada que el rodeja. En altres circumstàncies, és Jesús qui toca⁵⁵ per guarir; aquí com en 3,10 i 6,56 s'esdevé el contrari»,⁵⁶ és Jesús qui és tocat per la malalta que cerca la guarició. És un «tocar» ἥψατο⁵⁷ «per darrere» ὀπισθεν, un tocar indirecte, perquè «tocar la roba», tal i com pensava la dona, era suficient per rebre la força sobrenatural guaridora que posseïa el taumaturg.⁵⁸ La interpretació màgica de la forma de procedir amb què podria quedar-se el lector, serà corregida ben aviat per l'evangelista i el lector sabrà que la força guaridora és determinada per la fe (v. 34).⁵⁹ De moment, en el v. 28 el narrador ens fa comprensible l'esdeveniment,⁶⁰ ens fa conèixer quin pensament, quina

⁵² Com veiem també en el relat del leprós (1,39-45) o en el de l'endimoniat de Gèrasa (5,2-20). Cf. MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 475.

⁵³ Cf. BCI, nota *t* referent a 2Co 3,6.

⁵⁴ PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 424.

⁵⁵ Cf. Mc 1,41; 7,33; 8,22; 10,13.

⁵⁶ LÉGASSE, *Marco*, 286.

⁵⁷ Cf. BELANO, *Il Vangelo secondo Marco*, 378: ἥψατο, «el gest de tocar és expressat amb un aorist que expressa una acció puntual: l'acció ha estat verificada una sola vegada, de forma instantània. Es tracta del verb principal que conclou la llarga i complexa seqüència sintàctica iniciada en el v. 25 i composta per set proposicions en participi». Set participis en funció atributiva que tenen per subjecte la dona (cf. nota 42 d'aquest estudi).

⁵⁸ Cf. BELANO, *Il Vangelo secondo Marco*, 140: «En totes les religions l'acte de "tocar" és un dels símbols més recurrents i significatius, especialment en l'àmbit cultural i taumatúrgic.»

⁵⁹ Cf. LÉGASSE, *Marco*, 286.

⁶⁰ Cf. GNILKA, *El evangelio según Marcos*, 247.

motivació tingué la dona per tocar el mantell de Jesús: «Només que li pugui tocar la roba, seré salvada» σωθήσομαι, seré guarida⁶¹ de la meua malaltia. La dona confia en el poder guaridor de Jesús, «el verb en passiva *seré salvada*, expressa la seva certesa en el resultat esperat».⁶²

Aquí l'acció de «tocar», feta no pas de forma accidental sinó amb tota la intencionalitat per part de la dona, posa el lector en alerta; la comunitat de Marc sap que, segons la Llei jueva, la dona que pateix pèrdues de sang no pot acostar-se a cap persona sana i, menys encara, tocar algú o ésser tocada per algú, perquè automàticament l'altre queda en estat d'impuresa. No n'hi ha prou, doncs, de saber la motivació de la dona, ara caldrà estar atents a la reacció de Jesús i, potser també, a la reacció de la resta de la gent present en l'escena.

La dona creu que de Jesús, del fet de tocar la roba de Jesús, en sortirà vida, la vida perduda a causa de la Llei. La seva situació d'impuresa «no li impedeix pas de mostrar una total confiança en el poder de Jesús.»⁶³ En la seva deliberació personal la dona busca la guarició perquè pensava: «Només que li pugui tocar la roba, ja seré salvada.» El pla de la dona «es revela ràpidament perquè la guarició és immediata (v. 29)»⁶⁴ i Jesús se n'adona també immediatament, a l'instant (v.30). El gest de «tocar» que segons la Llei deixaria en estat d'impuresa tot allò que toca, esdevé un gest salvífic, la dona és salvada, recobra la vida. Segons Pikaza,⁶⁵ el miracle de Jesús consisteix a deixar-se tocar per la dona, oferint-li un contacte purificador. I en aquest punt, el lector té informació privilegiada que no tenen ni els deixebles ni l'altra gent de l'escena: sap que la dona està en estat d'impuresa, sap que la dona toca Jesús amb una intenció ben clara, sap que contràriament al que diu la Llei, no és pas Jesús qui queda impur sinó que és ella qui obté la guarició.⁶⁶ I es pregunta: qui és aquest Jesús?

El text descriu el fet des d'un punt de vista objectiu «es va assecar la font de la seva sang» i des d'un punt de vista subjectiu «sentí dins el seu cos».⁶⁷ «En primer lloc, la guarició és expressada des del punt de vista del narrador»,⁶⁸ «es va assecar la font de la seva sang» (v. 29a). El fet objectiu indica que la causa del mal i el patiment de la

⁶¹ Cf. LÉGASSE, *Marco*, 284, n. 34.

⁶² NAVARRO, *Marcos*, 190.

⁶³ TAROCCHI, «La tua fede», 14.

⁶⁴ LÉGASSE, *Marco*, 286.

⁶⁵ Cf. PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 426-427.

⁶⁶ Cf. GAISER, «In Touch with Jesus», 12.

⁶⁷ En el NT el «cos» és considerat com a expressió de l'home en la seva integritat. El mot *σώμα* 'cos', des del punt de vista bíblic i conceptual designa l'ésser humà en tant que persona, considerada en la seva existència concreta, en el seu comportament, en la seva forma de viure, sobretot en la seva relació amb els altres. Cf. BELANO, *Il Vangelo secondo Marco*, p. 380.

⁶⁸ LÉGASSE, *Marco*, 286.

dona ha estat eliminat, ja no hi ha motiu per a estar sotmesa a la marginació que li imposava la Llei. Però la narració continua dient que, mitjançant una sensació física que tan sols la dona podia percebre, «sentí dins el seu cos» τῷ σώματι, la dona s'adonà que «estava guarida⁶⁹ ἴαται del mal⁷⁰ que la turmentava». ⁷¹ Com ho sap, la dona, que ha estat guarida del mal que la turmentava? Pikaza es pregunta: «De quina forma ho sent, així, de sobte? No podria ser tan sols una il·lusió, allí, enmig de la gentada?» ⁷² El mateix autor ens en dóna la resposta:

Evidentment no. Ella ho sap dins el seu cos (*egnô tô sômati...*), que és font i veritat del primer coneixement. Els homes tendeixen a conèixer «a través de les lleis» o per mitjà de raonaments. Aquesta dona, en canvi, coneix pel seu cos, és a dir, a través de la sensació interior per la qual s'expressa la seva corporalitat més profunda. [...] Doncs bé, davant totes les raons religioses dels escribes i sacerdots d'Israel, Jesús vol tornar i torna a aquest àmbit més profund del coneixement corporal, que és font de salut humana, el principi de tota religió. En aquest àmbit el que importa de veritat és que la dona «sàpiga» amb el seu cos, coneixent-se guarida, que pot elevar-se i sentir-se persona, trencant la presó de sang que la tenia oprimida, que l'havia mantinguda expulsada de la societat durant tots aquests anys. Per això és decisiu que se senti i es descobreixi neta en contacte amb Jesús. Així diu Marc que ella «coneix» (és a dir, es coneix) pel seu cos. ⁷³

L'experiència subjectiva de la dona, «sentí dins el seu cos», segons Mateos i Camacho «marca la presa de consciència del nou estat de llibertat i vigor», ⁷⁴ la dona se sap guarida.

Fem un pas més. Si bé el relat ens dóna a entendre que «d'una manera o altra la dona està convençuda de la seva guarició, no podem dir pas el mateix del lector; a aquest li fan falta un altre tipus de garanties.» ⁷⁵ Per què diem això? Doncs perquè

⁶⁹ Aquest verb «guarir» ἴαται, de ἰάομαι, hàpax marcà, apareix en el NT sols per referir-se a una guarició miraculosa, tot i que normalment s'utilitza el verb alternatiu més comú θεραπεύω. Cf. BELANO, *Il Vangelo secondo Marco*, 381.

⁷⁰ La paraula μᾶστιξ, μᾶστιγος en sentit literal significava el fuet, la xurriaca utilitzada per pegar a les bèsties. En el món grecoromà designa també l'assot que servia per a flagel·lar els malfactors. Successivament, el terme passà a designar de forma genèrica el «dolor», la «plaga», «la calamitat», l'«aflicció», la «malaltia». En els sinòptics, el mot és usat en el sentit figurat de «malaltia». Però no es tracta d'una simple malaltia, sinó d'un veritable turment, d'un veritable flagell. La paraula μᾶστιξ, μᾶστιγος no és usada mai en el món mèdic per a referir-se a «malaltia». Cf. BELANO, *Il Vangelo secondo Marco*, 381 i LÉGASSE, *Marco*, 186, n. 20.2.

⁷¹ Cf. LÉGASSE, *Marco*, 286.

⁷² PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 424.

⁷³ PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 424. Molt interessant és la referència de Pikaza a Zubiri en la nota 120: «Ans que “animal racional”, l'home és “animal creient” (algú que pot confiar en els altres) i, sobretot, “sentint” (vinculat als altres per la seva corporeïtat comunicativa).»

⁷⁴ MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 477.

⁷⁵ LÉGASSE, *Marco*, 286.

en la narració «hi manca la “demostració”,⁷⁶ part integrant del relat de miracle».⁷⁷ Si el lector es quedés només amb aquesta primera part de la narració, podria llegir el miracle des d'una concepció hel·lenística segons la qual la guarició s'ha produït pel contacte de la dona amb Jesús, un taumaturg ple de força curativa. El lector podria quedar-se amb una concepció màgica del miracle, podria pensar que Jesús és una font d'on brolla un poder màgic tal que tan sols pel gest de tocar-lo pot portar la guarició.

3.3. Diàleg entre Jesús i la dona (5, 30-34)

3.3.1. Reacció de Jesús i incomprensió dels deixebles (5,30-31)

La segona part de l'episodi (vv. 30-34), en certa manera, completa aquesta mancança, aquesta llacuna. Sembla que a partir d'ara el protagonista principal del relat és Jesús. L'evangelista mostra una intenció clara. «En primer lloc, el lector ha de saber que la “força” de la qual rep l'acció benèfica la malalta no pot haver sorgit de Jesús sense que aquest ho sàpiga, [...] perquè Jesús continua essent el senyor de la seva guarició».⁷⁸ «Força» *δύναμις* que és fonamentalment poder/força del Déu viu i personal, que representa la força de vida que surt de Jesús i cura/salva la dona; força que en Mc, segons Mateos i Camacho, no tan sols produeix una guarició, sinó que comunica una vida que supera la mort (12,26); *δύναμις* que designa Déu mateix (14,62).⁷⁹ «Jesús s'adonà a l'instant de la força que havia sortit d'ell», és un coneixement intern immediat, se n'adona per si mateix tan bon punt la força surt d'ell i s'esdevé la guarició. Jesús té consciència de la força que ha comunicat «a l'instant», en paral·lel amb el moment en què la dona sent dins el seu cos que ha estat guarida. A la força comunicada li correspon l'estroncament de «la font de la seva sang.»⁸⁰

A través d'una relació indirecta, no personal, —«tocà el mantell»—, s'estableix una relació oculta entre Jesús i la dona. Però Jesús «ignora qui s'ha beneficiat de la guarició que acaba de fer. Aquest desconeixement no suposa cap problema teològic per a l'evangelista, ans al contrari, per a ell és un element al servei del dramatisme del relat. D'altra banda, el desconeixement és tan sols parcial: Jesús sap que la guarició ha sorgit de dins seu i és per això que es gira vers la gent i l'interroga».⁸¹ La pregunta

⁷⁶ L'estructura de les narracions de miracle consta de cinc elements fonamentals:

1. Presentació del malalt. 2. Petició de curació. 3. Curació de malalt, sigui per contacte o manipulació del taumaturg o pel poder de la seva paraula. 4. Demostració de la curació. 5. Efecte que el miracle produeix en els presents.

⁷⁷ LÉGASSE, *Marco*, 286.

⁷⁸ LÉGASSE, *Marco*, 287.

⁷⁹ Cf. MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 478.

⁸⁰ Cf. MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 477.

⁸¹ LÉGASSE, *Marco*, 287.

és directa: «Qui m'ha tocat la roba?» Amb la seva pregunta «Jesús emfatitza que la força que ha sortit del seu interior s'ha comunicat a través del seu vestit. Tot i que l'ha tocat tímidament, ell ha percebut l'acció.»⁸² En fregar el mantell, la peça de roba que cobreix i protegeix la intimitat del cos de Jesús enmig de la gentada, la dona, de fet, entra de frec en la intimitat mateixa de Jesús, entra en contacte amb la força interior que emana del cos de Jesús. «Res d'això no és natural»,⁸³ ens diu Légasse. La salvació, segons Pikaza, «s'expressa en l'àmbit del contacte personal, com mostra Jesús en buscar la persona que l'ha tocat i iniciar la conversa»⁸⁴ amb ella. «Jesús s'adona “dins el seu cos” de la força que ha sortit del seu interior, tal com la dona ha conegut “dins el seu cos” que ha estat guarida»,⁸⁵ salvada. Ens diu encara Pikaza: «Això significa que Jesús és una persona en comunicació, un cos que es posa en contacte amb altres cossos, d'homes i dones, en un àmbit de solidaritat i acció transformadora, abans de qualsevol racionalització».⁸⁶

Jesús pregunta: «Qui m'ha tocat la roba?» i els deixebles «irrompen en l'escena d'una manera quasi imprevista, ja que no se'ns n'havia parlat des de l'episodi de la barca enmig de la tempesta (4,35-41).»⁸⁷

L'objecció dels deixebles davant l'evidència del fet, s'expressa en forma de reprova-ció⁸⁸ «¿Veus que la gent t'empeny pertot arreu i encara preguntes qui t'ha tocat ?» Com pot ser que Jesús pregunté qui l'ha tocat, hauria de saber que enmig de tanta gent que l'empeny pertot arreu qualsevol pot haver-lo tocat. «La pregunta dels deixebles revela que encara no coneixen la veritable identitat de Jesús.»⁸⁹ Els deixebles no ho comprenen, s'han quedat en el coneixement del pla físic, en l'àmbit de la trobada material entre Jesús i la gent que l'empeny.⁹⁰

El fet és que als deixebles se'ls ha escapat el veritable sentit de la pregunta de Jesús, per a qui «tocar» significa alguna cosa més que el simple contacte físic: encara que efectivament moltes persones podien haver-lo tocat, només una s'havia beneficiat d'una «força» sortida d'ell. La reacció ens situa en «el tema marcà segons el qual els deixebles són incapaços de penetrar en el misteri del Mestre. [...] Ells sí que haurien d'haver

⁸² LÉGASSE, *Marco*, 287.

⁸³ LÉGASSE, *Marco*, 287.

⁸⁴ PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 425.

⁸⁵ PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 425.

⁸⁶ PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 425.

⁸⁷ LÉGASSE, *Marco*, 287.

⁸⁸ Cf. LÉGASSE, *Marco*, 287.

⁸⁹ ESTÉVEZ, *El poder de una mujer*, 426.

⁹⁰ Cf. PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 425.

sabut, o si més no haurien d'haver comprès, que aquesta pregunta de Jesús, tot i ser aparentment banal, amagava l'exercici d'un poder d'origen diví.⁹¹

Els deixebles no coneixen el poder, la força guaridora que emana del cos de Jesús. Els deixebles saben que són molts els qui poden haver tocat Jesús entre la gentada que l'empenyia, però tan sols el narrador, la dona i el lector saben que d'entre tots els qui l'han tocat només una dona ho ha fet amb la motivació de quedar guarida del mal que la turmentava (v. 28) i en tocar la roba de Jesús immediatament ha estat guarida (v.29).

Jesús sap que algú l'ha tocat i s'ha adonat a l'instant de la força que ha sortit d'ell. Segons Gaiser «tocar», «no té tan sols el significat del contacte físic sinó també, i potser més profund, el significat de la interacció personal, les emocions compartides i la comprensió mútua»⁹² el significat de «quedar tocat». Podem tocar-nos físicament i no «estar en contacte», i encara, «mantenir el contacte» tot i trobar-nos a quilòmetres de distància. «Aquest sentit profund de tocar, incloent-hi paraules, comunicació, compartir i internalització, esdevé un element essencial en els relats de guarició de Marc»⁹³ i, en concret, en el relat que estudiem.

«Tocar» és la manera com el Jesús de Marc guareix: el leproós (1,40), el sord-mut (7,33), el cec de Betsaida (8,22). I tots els qui el «tocaven» quedaven curats / salvats (6,53).

3.3.2. Jesús i la dona (5,32-34)

Ens diu Légasse:

Jesús, sense fer cas del comentari impertinent dels deixebles «anava mirant al seu voltant», cercant l'autor del gest del qual ell ha notat l'eficàcia (v.32). De fet, podríem sospitar que ell ja sabia de qui es tractava i que buscava de reconèixer la dona entre la gent: l'ús del femení en la frase així sembla insinuar-ho «per veure la qui ho havia fet». Cal admetre que aquí el narrador expressa el seu punt de vista i el del lector.⁹⁴

Tenint en compte els fets relatats anteriorment, narrador i lector saben que és una dona. I continua Légasse:

Aquesta recerca no és pura curiositat perquè, tal com es veurà ben aviat, Jesús té alguna cosa a dir a aquesta dona que ha guarit, a ella i també als lectors, perquè tot quedi ben clar i per impedir cap mena d'equívoc.

⁹¹ LÉGASSE, *Marco*, 287-288.

⁹² GAISER, «In Touch with Jesus», 8.

⁹³ GAISER, «In Touch with Jesus», 8.

⁹⁴ LÉGASSE, *Marco*, 288.

La pregunta formulada en el verset 30b «Qui m'ha tocat la roba?» dona sentit a la recerca de Jesús, pregunta que podem suposar prou imperativa ja que la dona se sent interpel·lada.⁹⁵

Tot està a punt perquè comenci el diàleg entre Jesús i la dona. Jesús provoca que la dona, que s'havia amagat a la seva presència, parli, «de manera similar a la crida i a l'interrogatori de Déu a Adam i Eva»⁹⁶ al jardí (Cf. Gn 3,8-13). Davant la pregunta de Jesús i la seva mirada escrutant,⁹⁷ «la dona sap que ha de fer un pas endavant i confessar el que ha fet»,⁹⁸ amb la incertesa de no saber quina serà la resposta de Jesús. Ella, la dona anònima i invisible que s'havia barrejat entre la gent, després d'haver aconseguit el que desitjava, ella «que sabia prou bé què li havia passat», que sabia que havia estat guarida i en quines circumstàncies, tota temerosa, «tremolant de por»,⁹⁹ «avança i es prosterna als peus de Jesús¹⁰⁰ per explicar-li “tota la veritat” sobre allò que havia succeït (v. 33)».¹⁰¹

Aquest relat de guarició que estudiem es caracteritza perquè el narrador fa conèixer al lector les motivacions, sensacions i reaccions internes dels protagonistes en cada escena. El lector podria pensar ara que l'estat d'impuresa és el motiu pel qual la dona es prosterna als peus de Jesús tremolant de por. Però l'estatus de la dona, impura segons la llei, i les implicacions que podria tenir el fet que ella hagi tocat a Jesús sembla que no són fets rellevants per al desenllaç de la història. La dona es prosterna *προσέπεσεν* davant d'ell amb un gest de submissió que mostra la seva disponibilitat, ret homenatge a Jesús i, amb aquest gest, reconeix, confessa la superioritat de Jesús,¹⁰² davant la multitud que els rodeja i els deixebles.

La dona, als peus de Jesús, li explica «tota la veritat»,¹⁰³ la veritat del mal que la turmentava i la veritat de la seva guarició, de la seva salvació. I davant la sorpresa del lector, que coneix la malaltia que turmentava la dona i el que prescriu la Llei, davant la sorpresa dels qui són presents en l'escena i senten la confessió de la dona i, segurament, davant la sorpresa de la mateixa dona, que desconeixia quina podia ser la reac-

⁹⁵ LÉGASSE, *Marco*, 288.

⁹⁶ POWELL, «The “Passivity” of Jesus», 72.

⁹⁷ Cf. GNILKA, *El evangelio según Marcos*, 247.

⁹⁸ POWELL, «The “Passivity” of Jesus», 73.

⁹⁹ L'associació «por i tremolor» sol ser la resposta a una epifania, a la presència o acció divina (Ex 15,16; Dt 2,25; 11,25; Lc 1,13.30). L'associació “tremolar de por”, “temor i tremolor” *φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα* es retroba en 1Co 2,3; 2Co 7,15; Ef 6,5; Fl 2,12.

¹⁰⁰ Es prosterna, *προσέπεσεν*, als peus de Jesús, com els esperits malignes en 3,11, com la sírofenícia en 7,25.

¹⁰¹ LÉGASSE, *Marco*, 288.

¹⁰² Com el salmista reconeix la superioritat del Déu creador: «Veni, prosternem-nos i adorem-lo» (Sl 95,6a).

¹⁰³ Només aquesta dona diu en Mc, i en tot el Nou Testament, «tota la veritat» *πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν*. Cf. Pikaza, *Evangelio de Marcos*, 429.

ció de Jesús, Ell en lloc de reprovar l'acció de la dona, en lloc de deixar-la en evidència com a dona impura i pecadora, lloa la seva fe davant de tothom.¹⁰⁴

La dona, prosternada als peus de Jesús, li explica «tota la veritat». Aquesta escena i l'actitud de Jesús davant la dona que ha estat guarida, contrasta amb altres escenes de guarició del mateix evangeli de Marc. Jesús i la dona no estan pas sols, el diàleg s'esdevé enmig de la gentada, en presència dels deixebles, que no han entès la pregunta i la insistència de Jesús per trobar la qui l'ha tocat (v.31) i davant de Jaire, un dels caps de la sinagoga i, com a tal, responsable del culte sinagoga.

En l'evangeli de Marc és molt freqüent que Jesús, després de curar un malalt, prohibeixi que es divulgui el fet o que es reveli la seva identitat (1,25.34; 3,12; 5,43; 7,24.36; 8,30; 9,9.30).¹⁰⁵ En el passatge que estudiem, però, tot i que la guarició tan sols havia estat percebuda per la dona «dins el seu cos» i per Jesús «en el seu interior», tot i que la guarició havia estat tan sols coneguda en la intimitat dels dos personatges i per tant era un escenari idoni per mantenir silenci el fet prodigiós, el miracle, Jesús interpel·la la dona i aquesta, prosternada als seus peus, davant de tothom, «li va explicar tota la veritat».

La gent que empenyia Jesús pertot ignorava què havia passat. Però Jesús, en preguntar «Qui m'ha tocat la roba?» fa que el moviment en l'escena s'aturi. Tota l'atenció i la tensió del relat se centra en la pregunta i en la mirada escrutant de Jesús. Jesús s'ha deixat «tocar» per la dona que patia pèrdues de sang i ara ha volgut que tothom conegui «tota la veritat». La dona podia haver-se'n anat, però «la seva disponibilitat a confessar la seva situació i allò que ha fet és un signe de la seva fe i el seu coratge».¹⁰⁶ La dona, tot i la por en sentir-se descoberta a la presència de Jesús, mostra la seva confiança en el Senyor que l'ha salvada per amor i en la seva actitud confiada sembla que hi ressonin les paraules del salmista: «No em treguis dels llavis la paraula veritable: confio en el teu judici» (Sl 119,43). «Com si ens trobéssim en un tribunal d'humanitat, Jesús demana a aquest dona que actuï com a testimoni privilegiat del seu cas i expliqui “tota la veritat”, no la seva veritat particular, sinó *tota la veritat* de la vida».¹⁰⁷ Només ella, la dona guarida del mal que la turmentava des de feia dotze anys, una persona que té «una *mà* per tocar, una *ment* capaç d'expressar-se i de dir el que sent,

¹⁰⁴ Cf. POWELL, «The “Passivity” of Jesus», 73.

¹⁰⁵ Ens trobem en el tema teològic de Mc sobre «El secret messiànic», en la percepció que Jesús té d'ell mateix. La imatge de Jesús com a servent sofrent, el Jesús pobre i humil que ha de passar pel sofriment i la mort abans de ressuscitar, contrasta amb el Messies guerrer, triomfador i gloriós que els deixebles i el poble d'Israel esperaven. El Jesús de Marc demana silenci perquè el seu messianisme podria ser mal entès i, així, de mica en mica, els podrà mostrar qui és.

¹⁰⁶ POWELL, «The “Passivity of Jesus», 73.

¹⁰⁷ PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 429.

un *cor* que sofreix i que creu»,¹⁰⁸ pot dir «tota la veritat», perquè és ella, i només ella, qui té el veritable coneixement de la seva vida i de la seva salut. «Jesús li ha retornat la paraula (és a dir, l'ha reconeguda), i ella la diu, dient tota la veritat, davant de tots, per a sempre».¹⁰⁹ Jesús vol que la dona pugui sortir del seu anonimat, que pugui fer-se visible a la multitud, que recuperi la seva dignitat, que pugui superar obertament les pors interiors i l'opressió externa a què havia estat sotmesa tot aquest temps.¹¹⁰

Però, tot i que el lector sap, per fi, tot allò que ha de saber sobre els fets que han estat narrats, és posat en guàrdia perquè no se'n faci una interpretació superficial. Jesús ha donat la paraula a la dona i ara, després que ella ha acabat de parlar, després que ella hagi proclamat davant de tots la seva experiència salvífica més íntima, després que ella hagi donat testimoni de la força que Jesús li ha comunicat, Ell li diu davant de tots: «Filla, la teva fe t'ha salvat». Que tothom ho senti. «Jesús ratifica les paraules de la dona i dóna la clau d'interpretació de tot l'episodi».¹¹¹ «Una guarició que s'ha produït per mitjà de contacte, que deriva del poder curatiu taumatúrgic de Jesús, és interpretada en referència a la fe».¹¹² «La guarició no és el resultat d'una acció de tipus màgic efectuada per a la malalta i a la qual Jesús s'hi ha prestat sense voler-ho».¹¹³ D'entre tots els qui l'han tocat entre la gentada que l'empenyia, la dona ha estat salvada per la seva fe i Jesús, amb la seva paraula, ho ratifica. Segons Légasse, la guarició és

el punt d'arribada d'un camí de fe, que és fe en Déu present i actiu en la persona de Jesús. No és pas que aquesta fe sigui la causa de la guarició, perquè és Déu qui guareix i salva a través de Jesús, però ha calgut que aquesta fe es manifestés en el gest acomplert per la dona, en la mà de la dona que toca el mantell de Jesús, perquè l'energia compassiva de Déu, energia de la qual Jesús és dipositari, pugui actuar. Amb l'afirmació «la teva fe t'ha salvat», Jesús es refereix a la guarició anterior (v.29), guarició consumada, com indica el perfet *σέσωκέν*.¹¹⁴

La guarició de la malaltia va unida a la salvació de Déu. Amb les paraules dirigides per Jesús a la dona «Filla, la teva fe t'ha salvat», l'evangelista omple la llacuna de la primera part del relat. La dona féu el gest de tocar Jesús perquè pensava «Només que li pugui tocar la roba, seré salvada» (v.28). Havia sentit parlar de Jesús i creu en Ell, i per això se li acosta per darrera i el toca (v.27), i per això es prosterna als seus peus tremolosa i li explica tota la veritat (v.33). «Jesús accepta la dona tal com és, sense

¹⁰⁸ PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 428.

¹⁰⁹ PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 429.

¹¹⁰ Cf. PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 428-429.

¹¹¹ LÉGASSE, *Marco*, 289.

¹¹² GNILKA, *El evangelio según Marcos*, 248.

¹¹³ LÉGASSE, *Marco*, 289.

¹¹⁴ LÉGASSE, *Marco*, 289.

tenir en compte el que ha fet. Jesús rep aquesta dona impura però coratjosa i fa que se senti especial. En presència de la gentada Ell anuncia que és per la seva fe que s'ha salvat.»¹¹⁵ I Jesús, que encarna i manifesta concretament l'acció salvífica de Déu, sense fer-li cap mena de retret, li diu: «Filla, la teva fe t'ha salvat». El lector i tots els presents en l'escena ja tenen la «demostració», la confirmació del miracle. I més encara, aquesta confirmació, segons Gnilka, és també «el reconeixement de la dona, que és alhora subjecte pacient de la guarició i testimoni del miracle».¹¹⁶ L'expressió «la teva fe t'ha salvat», ens diu Belano, «ens fa entendre que el poder de curació de Jesús no es limita a la guarició física, sinó que engloba la persona en la seva totalitat. En aquest sentit, la “guarició” oferta per Jesús assumeix una dimensió soteriològica global».¹¹⁷ La dona anònima que emergeix d'entre la gent de manera incògnita a l'inici del relat i que es dilueix novament entre la gent en sentir-se curada, és anomenada «filla» per Jesús. Ella li explica la veritat i Jesús valida la fe de la dona com el mitjà de salvació. La dona malalta ha estat guarida moguda per la fe, la dona anònima ha esdevingut filla i s'ha convertit en exemple per als oients. Aquesta dona, l'única «a qui Jesús se li adreça directament dient-li “Filla”»,¹¹⁸ «sense rang, riquesa, o poder polític [...] és un exemple de tots aquells qui volen entrar en la comunitat cristiana i tan sols poden oferir-se a si mateixos com a servei per a la resta».¹¹⁹ «La dona és model de fe per a Marc ja que és capaç de superar tots els obstacles; és exemple d'algú que s'apropia del poder a través de la fe [...] i que com Jesús ha sofert, però ha sobreviscut».¹²⁰ La Paraula ens ofereix la fe i ens fa fills. Llegim en la carta als Gàlates:

Abans que arribés la fe estàvem reclosos sota la custòdia de la Llei, esperant el moment que la fe es revelaria, de manera que la Llei ens feia de guia vers el Crist, per tal que arribéssim a ser justos en virtut de la fe. Però ara que la fe ha arribat, ja no estem sota cap guia. Tots vosaltres, per la fe, sou fills de Déu en Jesucrist (Ga 3,23-26).

Però quan va arribar la plenitud del temps, Déu envià el seu Fill, nascut d'una dona, nascut sota la Llei, perquè rescatés els qui vivíem sota la Llei i rebéssim la condició de fills (Ga 4,4-5).

El motiu teològic de Marc en el passatge que estudiem està centrat en la fe de la dona i en la validació de la seva fe com a mitjà de salvació que en fa Jesús.¹²¹ Això contrasta amb el motiu teològic de la perícopa sobre la filla de Jaire en la qual està inserit

¹¹⁵ POWELL, «The “Passivity” of Jesus», 74.

¹¹⁶ GNILKA, *El evangelio según Marcos*, 248.

¹¹⁷ BELANO, *Il Vangelo secondo Marco*, 387.

¹¹⁸ POWELL, «The “Passivity” of Jesus», 74.

¹¹⁹ SELVIDGE, *Woman, cult*, 100.

¹²⁰ ESTÉVEZ, *El poder de una mujer*, 36-37.

¹²¹ Cf. POWELL, «The “Passivity” of Jesus», 74.

Paolo Veronese
(s. XV)

el relat, motiu teològic centrat en «el poder i la divinitat de Jesús». ¹²² Segons Powell «la importància d'aquest canvi de centralitat rau en la intencionalitat de Marc per igualar en la balança la imatge de Jesús com el Fill de Déu i la de Jesús com el servent sofredit, amb la significació de la fe com a mitjà per a obtenir la salvació que Jesús ofereix». ¹²³

«La frase “Vés-te'n en pau” (v. 34b), amb la qual Jesús acomiada la dona, ofereix una continuació perfecta del relat i constitueix la conclusió ideal de l'episodi (com fa Lluç en 8,48)». ¹²⁴ Cal afegir que l'expressió «Vés-te'n en pau», ¹²⁵ «salutació típicament semítica» ¹²⁶ implica, per al creient, prosperitat i salut. Aquestes paraules que diu ara Jesús a la dona: «vés-te'n en pau», expressen el desig no tan sols «de la simple i genèrica “pau” psicològica o la salut física, sinó la riquesa i la plenitud d'una vida realitzada, en harmonia amb la llei de Déu». ¹²⁷ Tal com ens diu Powell, «la dona per fi pot fruit de la pau tant temps necessitada, una pau que prové de la seva relació amb Jesús.» ¹²⁸

¹²² POWELL, «The “Passivity” of Jesus», 74.

¹²³ POWELL, «The “Passivity” of Jesus», 75.

¹²⁴ LÉGASSE, *Marco*, 289.

¹²⁵ Cf. 1Sa 1,17; 2Sa 15,9; Ac 16,36.

¹²⁶ BELANO, *Il Vangelo secondo Marco*, 387.

¹²⁷ BELANO, *Il Vangelo secondo Marco*, 387.

¹²⁸ POWELL, «The “Passivity” of Jesus», 74.

«Amb aquesta salutació¹²⁹ Jesús indica la meta que ell proposa a la dona: entrar en la pau com a nova condició de vida».¹³⁰

«La darrera frase “i queda guarida del mal que et turmentava”, omesa pels altres dos sinòptics, podria semblar un afegitú superflu: per què dóna aquesta ordre Jesús si la dona ja està guarida (vv 27-29)?»¹³¹ El terme «turment» que, com ja hem dit anteriorment, significa «assot, flagell, fuet», «en l'AT no s'utilitza mai per a designar una malaltia, sinó per a un càstig diví (aquest no seria el cas en el nostre relat) o l'opressió social»,¹³² l'opressió que experimenta el poble.¹³³ Segons Mateos i Camacho¹³⁴ aquest és el significat pel qual Mc hauria elegit aquest mot *μάστιγός* en 5,34. La dona queda guarida «del mal que la turmentava», és a dir, no tan sols queda curada del mal físic que patia sinó que també queda alliberada de l'opressió social, de la marginació social que havia de suportar com a conseqüència de la seva malaltia.

Segons la Llei

quan l'hemorràgia se li hagi aturat, ella comptarà set dies i, per tal de purificar-se, el dia vuitè prendrà dues tórtoraes o dos colomins i els durà al sacerdot a l'entrada de la tenda del trobament. El sacerdot oferirà un dels ocells com a sacrifici pel pecat i oferirà l'altre en holocaust. Després farà a favor d'ella, davant el Senyor, el ritu d'expiació per la impuresa de la seva hemorràgia (Lv 15,28-30).

Però Jesús no li diu pas a la dona que vagi a presentar-se davant del sacerdot d'aquell culte que l'ha mantinguda exclosa i apartada del Senyor durant tant de temps. En Mc 1,44, Jesús digué al leproso: «Vigila de no dir res a ningú. Vés només a fer-te examinar pel sacerdot i ofereix per la teva purificació el que va ordenar Moisès: això els servirà de prova.» Però ara Marc silencia aquí la Llei de Moisès que llegim en Lv 15,28-30. La dona «ha explicat tota la seva veritat» prosternada als peus de Jesús, tothom ho ha sentit, i Jesús ha ratificat les seves paraules, la dona ha estat salvada per la seva fe. Segons Powell,¹³⁵ el silenci de Marc en aquest punt segurament remarca que no cal cap altra demostració per a verificar la guarició de la dona, «n'hi ha prou amb la manifestació del poder de Jesús i amb la fe d'ella».¹³⁶ A la dona no li cal esperar set dies, ni fer-se examinar per cap sacerdot, ni fer cap ofrena per purificar-se, ni cap holocaust per a l'expiació dels seus pecats. La dona no necessita de cap mitjancer per

¹²⁹ La paraula «pau» *εἰρήνη* es correspon amb el mot hebreu *xalom*. Cf. BELANO, *Il Vangelo secondo Marco*, 387.

¹³⁰ BELANO, *Il Vangelo secondo Marco*, 387.

¹³¹ LÉGASSE, *Marco*, 289.

¹³² MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 293.

¹³³ Cf. 1Re 12,11.14; 2Cr 11,14.

¹³⁴ Cf. MATEOS – CAMACHO, *El Evangelio de Marcos*, 293, n.10.

¹³⁵ Cf. POWELL, «The “Passivity” of Jesus», 72.

¹³⁶ POWELL, «The “Passivity” of Jesus», 72.

retrobar-se amb Déu, per viure en pau. La dona, moguda per la fe, ha tocat Jesús i, immediatament, la font de la seva sang s'ha assecat. És el mateix Senyor qui l'ha purificada, qui li ha renovat la vida, com féu amb el poble d'Israel (cf. Ez 35, 25). Perquè són del Senyor els preceptes, és Ell qui els va donar i els va fer conèixer al seu poble, uns decrets que «donen vida a qui els compleix» (Ez 20,11). Com podia ser que la Llei condemnés la dona a la mort en vida? Recordem les paraules que el Senyor adreça al profeta en Ez 20,25: «¿És que jo els vaig donar preceptes que no eren bons i decrets que no els donarien la vida?»

La dona ha estat guarida i, ara, Jesús li diu: «vés-te'n en pau i queda guarida del mal que et turmentava», vés-te'n en pau a viure la teva vida personal, familiar, religiosa, social sense cap mena d'impediment ni de trava externa. Jesús la retorna a la vida. «Les paraules finals que li adreça Jesús confirmen que la seva curació no és pas temporal. La seva llarga malaltia ha estat curada, la seva impuresa esborrada i el seu lloc en la societat, restaurat. I tot per causa de la seva fe en Jesús i en la seva autoritat per guarir.»¹³⁷

Aquesta dona, que en començar el relat era una dona anònima, malalta, marginada religiosament i social; aquesta dona a qui Jesús dona la paraula davant de tothom, aquesta dona que Jesús anomena «filla», aquesta dona, esdevé model de fe, esdevé model de deixeble: davant de la gentada (5,21.27), davant del grup dels deixebles (5,31), davant dels tres deixebles —Pere, Jaume i Joan— escollits per a ser testimonis d'alguns dels fets més importants de la vida de Jesús (5,37), davant d'aquells qui reconeixen Jesús com a Mestre (5,35), davant de Jaire, un dels caps de la sinagoga i dels seus servents (5,22). Els únics grups representatius que no hi són presents són els fariseus i altres notables del poble jueu i els familiars de Jesús.

Segons Mc, i ho deixa ben palès en l'episodi que estudiem (5,31), als deixebles, i en concret als grup dels Dotze, els costa d'entendre Jesús. Aquest grup d'homes cridats i escollits per Jesús, formats per a la missió de portar la bona nova arreu, que fan camí al seu costat des del principi, que són testimonis privilegiats dels fets i paraules de Jesús, que reben ensenyaments a banda... sembla que hagin fallat.¹³⁸ Com s'entén en la comunitat de Marc que un d'ells el traïxi (14,44-45), que aquell qui va davant de tots el negui fins a tres vegades (14,66-72), que demanin a Jesús —en termes de poder— que els concedeixi de seure a la seva dreta i a la seva esquerra en la glòria (10,37), que discuteixin pel camí quin d'ells és el més important (9,34), que s'atreveixin a renyar Jesús quan aquest anuncia la seva mort i resurrecció (8,32), que l'abandonin i fugin quan és detingut (14,50)?

¹³⁷ POWELL, «The "Passivity" of Jesus», 74.

¹³⁸ Cf. SELVIDGE, *Woman, cult*, 98.

L'evangelista, en escriure la seva obra té una doble preocupació. Per una banda, no pot permetre que la seva comunitat es quedi amb una imatge esbiaixada de Jesús per això escriu una obra que ajudi la seva comunitat a viure millor la fe en la persona de Jesús de Natzaret, una obra que els ajudi a descobrir «qui és Jesús». Per l'altra, no pot permetre que la seva comunitat dubti sobre la missió i l'essència del deixeble de Jesús. Com ens diu Alegre,¹³⁹ la qüestió central de «qui és Jesús»? (8,27ss), va íntimament relacionada amb la qüestió de «qui és el deixeble de Jesús»? (9,35;10,43ss). Aquestes dues preocupacions de l'evangelista queden ben reflectides en l'episodi que estudiem. Per una banda, escriu un relat ben pensat i organitzat perquè el lector compregui que el poder guaridor de Jesús, que és el mateix poder salvífic de Déu, no és un poder màgic, sinó que és efectiu perquè Ell és capaç de comunicar-se, de posar-se al costat dels qui pateixen, de deixar-se tocar pels qui estan turmentats i marginats, de considerar les persones per la seva humanitat i no per les imposicions externes, de confiar-hi, de retornar-los la vida que els havia estat negada. Per l'altra banda, la dona, aquesta dona que és la protagonista del relat, aquesta dona que moguda per la fe és capaç de superar totes les barreres, esdevé model de deixeble,¹⁴⁰ esdevé «l'autèntic model per al nou grup que emergeix en la comunitat»¹⁴¹ de Marc, un nou grup en el qual s'hi inclouen les dones. El missatge d'aquesta perícopie per als cristians de la comunitat de Marc, ens diu Estévez, «no és aguantar el sofriment sinó que lluitin amb la confiança posada en el Déu que és capaç de vèncer totes les forces del mal.»¹⁴²

4. Aspectes teològics a remarcar en Mc 5,24b-34

4.1. La Llei

Segons la Llei, la dona és font i focus d'impuresa (Lv 15,19-27). Les implicacions de la llei religiosa jueva per a la dona que pateix pèrdues de sang condicionen tota la seva vida, la seva pròpia existència. Com en el cas del leprós (1,39-45), aquesta dona és legalment impura com a conseqüència de la seva malaltia i, per tant, forma part dels grups marginats dins la societat d'Israel. «És una morta vivent, expulsada de la societat i condemnada a la seva pròpia soledat en la impuresa»,¹⁴³ ens diu Pikaza. Més encara, la dona és imatge del poble infidel que ha profanat el nom del Senyor (cf. Ez 36,17) i, com a tal, mantinguda en situació d'inferioritat i marginació pels cercles rigoristes

¹³⁹ Cf. ALEGRE, «Marc o la correcció d'una ideologia triomfalista», 14.

¹⁴⁰ Cf. SELVIDGE, *Woman, cult*, 95.

¹⁴¹ SELVIDGE, *Woman, cult*, 99.

¹⁴² ESTÉVEZ, *El poder de una mujer*, 429.

¹⁴³ PIKAZA, *Evangelio de Marcos*, 422.

del poble jueu, apartada del poble escollit. El que dicta la Llei de Moisès la manté separada de la vida i també del culte.

Com llegim en el llibre d'Ezequiel, els preceptes són del Senyor, és ell mateix qui els va donar i els va fer conèixer al seu poble, uns decrets que donen vida a qui els compleix (cf. Ez 20,11). Però en el relat que estudiem, l'evangelista ens mostra un cas, el de la dona que patia pèrdues de sang, en què la Llei i els manaments que el Senyor ha escrit i ha donat a Moisès per a instruir els israelites han esdevingut lletra morta, lletra que priva la vida. Les normes sobre la puresa i la impuresa rituals, dictades per respectar la santedat del Senyor, santedat entesa com a comunió de l'home amb el Déu sant i que tot ho santifica, han esdevingut per a la dona declaració d'impuresa, lletra que la priva de vida: la manté apartada de la família, marginada del poble, allunyada de Déu.

Jeremies ens diu que és la llei escrita per Déu en els cors la que dóna vida (cf. Jr 31,33b). Pau ens dirà que la força de la vida, no la dóna la pedra o el material on s'escriu la llei ni tan sols la carn o la sang, ni la tinta, ni l'escrivà sense la intervenció de Déu (cf. 2Co 3,5); la força de la vida la té i la dóna l'Esperit (cf. 2Co 3,3).

Davant la contraposició manifesta en el cas d'aquesta dona anònima entre el que dicta la Llei i el do de la vida, l'evangelista Marc, en el relat que estudiem, ens mostra com aquesta dona no es deixa anul·lar per la Llei, no es resigna a viure segons el que li dicta la llei jueva, no es resigna a viure sense família, ni marginada del poble, ni menys encara privada de Déu.

La dona havia sentit parlar de Jesús i en el seu interior sap que ell la pot curar, sap que l'alternativa de vida comença amb Jesús: «Només que li pugui tocar la roba, serà salvada». La dona moguda pel seu sofriment i, alhora, pel seu convenciment, pren la iniciativa de «tocar» Jesús, però sap que és Ell qui té la força guaridora, la salvació li vindrà per Jesucrist, Ell en serà l'autor, per això pensa: «seré salvada». El miracle de Jesús, en aquest relat, consisteix a deixar-se tocar per la dona, oferint-li un contacte purificador.

4.2. *Tocar*

La dona ha sentit parlar de Jesús, la fama de les seves guaricions miraculoses s'ha escampat. Són molts els marginats que se li acosten entre la multitud a la recerca de guarició. Tot i els esforços esmerçats fins ara, la malalta del relat que estudiem no ha trobat cap mena de millora, ans al contrari. La dona veu en Jesús un nou horitzó, vol tocar-lo perquè creu que en Ell hi trobarà la guarició del mal que la turmenta.

Diferentment al que passa en altres circumstàncies en què el malalt marginat s'acosta a Jesús i li demana la guarició davant de la gent —com el leprós en 1,40; com els acompanyants del sord-mut en 7,32; com els acompanyants del cec en 8,22—, la dona no demana la guarició a Jesús obertament davant de la multitud ni de paraula.

Tampoc és Jesús qui s'acosta a la dona i la toca o li imposa les mans per guarir-la — com féu amb el leprós en 1,41; amb el sord-mut en 7,33; amb el cec en 8,23.25— davant de la multitud o prenent-la tota sola a banda de la gent. En aquest relat Marc emfatitza el protagonisme de la dona, és ella qui «pensa en el seu interior», qui s'acosta a Jesús per darrere, qui fa el gest de tocar-lo.

La dona, per la seva malaltia, està en estat d'impuresa. Segons el que estableix la Llei de Moisès, tot allò que ella toqui quedarà igualment en estat d'impuresa. La dona, Jesús, el lector i tots els presents en l'escena, coneixedors de la Llei de Moisès, ho saben. Però ella, amb tota la intenció, fa el gest de «tocar» Jesús i Ell es deixa tocar per la dona. D'Ell en surt una força guaridora que comunica vida i aquest «tocar» pren un sentit totalment diferent. La salvació s'expressa en l'àmbit del contacte personal. Aquell gest de la dona malalta que segons la Llei havia de deixar Jesús en estat d'impuresa, esdevé un gest salvífic: Jesús la guareix i ella pot conuiuïre novament amb la família i entre el poble; més encara, Jesús santifica la dona, la fa capaç novament d'estar en comunió amb Déu. La salvació s'expressa en l'àmbit del contacte personal: la dona toca el mantell de Jesús i se sap immediatament guarida, alhora que Jesús sent la força guaridora que emana del seu interior i que s'ha comunicat a través del seu vestit. Jesús i la dona «coneixen dins el seu cos», «en la seva intimitat», l'acció salvífica.

Només aquell qui és capaç de «tocar» intencionadament Jesús serà capaç de percebre i beneficiar-se de la «força» que emana del seu interior, serà capaç de conèixer íntimament Jesús, d'entrar en el misteri de Jesús, de conèixer «qui és Jesús».

4.3. *El deixeble*

«Qui és el deixeble?» Aquesta és la pregunta que el lector de Marc es fa a mida que avança en la lectura de l'evangeli, junt amb la pregunta de «qui és Jesús». I aquesta és la pregunta que nosaltres també ens podem fer en llegir l'episodi de la dona que patia pèrdues de sang. D'entrada, els protagonistes de la història sembla ser que són la dona i Jesús. Però, tot i que no se'ls dóna un paper destacat, els deixebles també hi són presents i Marc els fa intervenir. Amb quina intenció ho fa? L'evangelista en 4,34 ens ha explicat que Jesús «en privat ho explicava tot als seus deixebles», però malgrat això, «són covards, encara no tenen fe», «no saben qui és Jesús ni amb quin poder actua» (Cf. 4,40-41). Ara, els deixebles són amb Jesús, entre la gentada, i quan ell pregunta «Qui m'ha tocat?» li responen amb to de reprovació «¿Veus que la gent t'empeny pertot arreu i encara preguntes qui t'ha tocat?» La resposta dels deixebles revela que encara no coneixen veritablement «qui és Jesús», no han copsat encara la diferència entre «empènyer» —acció involuntària i anònima provocada per la multitud que rodeja Jesús— i «tocar» —acció buscada, voluntària, motivada per la convicció que de Jesús n'emana una força guaridora que salva, que dóna vida. Com ens diu Légasse, als

deixebles se'ls ha escapat el veritable sentit de la pregunta de Jesús, són incapaços encara de penetrar en el misteri del Mestre, no han comprès que en la pregunta de Jesús s'hi amagava l'exercici d'un poder d'origen diví.¹⁴⁴ Però Jesús no els respon i segueix «mirant al seu voltant per veure» qui l'ha tocat. L'evangelista ha volgut que el lector sàpiga: que els deixebles hi són presents, que no han comprès encara qui és Jesús, que són testimonis, junt amb la gentada, de l'acció salvífica del poder de Jesús sobre la dona, que senten com la dona, prosternada als peus de Jesús, explica tota la veritat i que senten les paraules de Jesús quan li diu «Filla, la teva fe t'ha salvat. Vés-te'n en pau i queda guarida del mal que et turmentava.» L'evangelista ens ha volgut deixar clar que els deixebles hi eren.

La dona, moguda pel seu convenciment en la força guaridora de Jesús, esdevé prototipus del deixeble. Per què? Doncs perquè el deixeble és aquell qui confia en la força guaridora de Jesús i, vencent totes les dificultats, fa un gest intencionat per entrar-hi en contacte. El deixeble és aquell qui en la seva intimitat se sap salvat per Jesús. El deixeble és aquell qui, com la dona, amb un gest de submissió, es prosterna al peus de Jesús i li mostra la seva disponibilitat. El deixeble és aquell qui es deixa interpel·lar per Jesús i entra en diàleg confiat amb ell. El deixeble és aquell qui confessa i reconeix davant de tothom la superioritat de Jesús. El deixeble és aquell qui es mou mogut per la fe en Déu present i actiu en la persona de Jesús. El deixeble és aquell qui dona testimoni de la veritat de la salvació.

4.4. *La fe*

La dona, als peus de Jesús, li explica «tota la veritat», la veritat del mal que la turmentava i la veritat de la seva guarició, de la seva salvació. És Jesús qui ha interpel·lat la dona i ha volgut que tothom sàpiga «la veritat». I davant la sorpresa del lector, que coneix la malaltia que turmentava la dona i el que prescriu la Llei, davant la sorpresa dels qui són presents en l'escena i senten la confessió de la dona i, segurament, davant la sorpresa de la mateixa dona, que desconeixia quina podia ser la reacció de Jesús, en lloc de reprovar l'acció de la dona, en lloc de deixar-la en evidència com a dona impura i pecadora, Jesús lloa la seva fe.

L'evangelista deixa ben clar que la guarició de la dona no és pas el resultat d'una acció de tipus màgic, la força guaridora ve determinada per la fe. La fe és la condició essencial perquè sigui operada la guarició que alhora porta la salvació. La dona confia plenament en el poder guaridor de Jesús, creu en Jesús, té la certesa que per Jesús serà salvada. I és per la fe que s'esdevé el miracle. Segons Légasse, la guarició

¹⁴⁴ Cf. LÉGASSE, *Marco*, 287-288.

és el punt d'arribada d'un camí de fe, que és fe en Déu present i actiu en la persona de Jesús. No és pas que aquesta fe sigui la causa de la guarició, perquè és Déu qui guareix i salva a través de Jesús, però ha calgut que aquesta fe es manifestés en el gest acomplert per la dona, en la mà de la dona que toca el mantell de Jesús, perquè l'energia compassiva de Déu, energia de la qual Jesús és dipositari, pugui actuar.¹⁴⁵

Jesús reconeix la dona, subjecte pacient de la guarició i testimoni del miracle, i li retorna la paraula; la fa sortir de l'anonimat, la fa visible davant de la multitud, li fa recuperar la dignitat, li permet que pugui superar obertament les pors interiors i l'opressió externa a què la Llei la tenia sotmesa. Un cop la dona ha proclamat davant de tothom la seva experiència salvífica més íntima, Jesús valida la fe d'ella com a mitjà de salvació. La dona ha estat salvada per la seva fe i Jesús, amb la seva afirmació, ho ratifica. Fe i salvació són dues cares d'una única moneda, el Déu que salva i dona vida en Crist.

La dona malalta i marginada ha estat salvada moguda per la fe, la dona anònima ha esdevingut «filla» i s'ha convertit en exemple, en model de fe i de deixeble per als oients presents en l'escena i per a tots els lectors de Marc. Segons Powell, aquesta dona, l'única «a qui Jesús se li adreça directament dient-li “Filla”»,¹⁴⁶ per a Marc esdevé model de fe, ja que és capaç de superar tots els obstacles, és exemple d'algú que s'apropia del poder a través de la fe i que, com Jesús, ha sofert, però ha sobreviscut.

Tal com hem dit anteriorment, el motiu teològic de Marc en el relat que estudiem es roba centrat en la fe de la dona i en la validació de la seva fe com a mitjà de salvació que en fa Jesús. Més encara, Jesús la reconeix com a «filla» i en aquest reconeixement de Jesús hi ressonen les paraules de Pau en Ga 3,23-26 i Ga 4,4-5.

Ara la comunitat de Marc ja pot respondre també la pregunta de «qui és Jesús» perquè Jesús, ratificant la significació de la fe com a mitjà per obtenir la salvació que Ell ofereix i reconeixent la dona com a «filla», manifesta obertament davant de tots que Ell és el Fill de Déu, el servent sofrent que es fa seu el patiment dels qui sofreixen, que es deixa tocar pels qui estan turmentats i marginats, l'enviat per rescatar els qui viuen sota la Llei per retornar-los la vida que els ha estat negada i retornar-los la dignitat que els atorga la condició rebuda de fills de Déu.

Bibliografia

ALEGRE, Xavier, «Marc o la correcció d'una ideologia triomfalista. Pautes de lectura d'un evangeli bel·ligerant i compromès» en *Quatre comunitats davant Jesús* (Horitzons 13), Barcelona: Claret 1985.

¹⁴⁵ LÉGASSE, Marco, 289.

¹⁴⁶ POWELL, «The “Passivity” of Jesus», 74.

- La Bíblia. Bíblia catalana traducció interconfessional*, Barcelona: Associació Bíblica de Catalunya, Editorial Claret i Societats Bíbliques Unides 2008.
- BELANO, Alessandro, *Il Vangelo secondo Marco. Traduzione e analisi filologica* (A10 361), Roma: Aracne 2010.
- DELORME, Jean, *El evangelio según Marcos* (Cuadernos Bíblicos 15-16), Estella: Verbo Divino 1981.
- DEWEY, Joanna, «Women in the Gospel of Mark», *WW* 26 (2006) 22-29.
- ESTÉVEZ LÓPEZ, Elisa, *El poder de una mujer creyente. Cuerpo, identidad y discipulado en Mc 5,24b-34. Un estudio desde las ciencias sociales* (Asociación Bíblica Española 40), Estella: Verbo Divino 2003.
- GAISER, Frederick J., «In Touch with Jesus: Healing in Mark 5:21-43», *WW* 30 (2010) 5-15.
- GNILKA, Joachim, *El evangelio según Marcos Mc 1-8,26* (= *Das evangelium nach Markus. Mk 1,8-26* 1978), vol. I (Biblioteca de Estudios Bíblicos 55), Salamanca: Sígueme 1986.
- LÉGASSE, Simon, *Marco* (Commenti Biblici), Roma: Borla 2000 (= *L'Évangile de Marc*, Éditions du Cerf 1997).
- MATEOS, Juan – CAMACHO, Fernando, *El Evangelio de Marcos. Análisis lingüístico y comentario exegetico*, vol. I, Córdoba: Almendro 1993.
- NAVARRO PUERTO, Mercedes, *Marcos* (Guías de lectura del Nuevo Testamento 1), Estella: Verbo Divino 2006.
- PIKAZA, Xabier, *Evangelio de Marcos. La Buena Noticia de Jesús* (Comentarios al Nuevo Testamento), Estella: Verbo Divino 2012.
- POWELL, Charles E., «The “Passivity” of Jesus in Mark 5:25-34», *Bibliotheca Sacra* 162 (2005) 66-75.
- SELVIDGE, Marla J., *Woman, cult and Miracle Recital. A redactional critical investigation on Mk 5: 24-34*, Lewisburg: Bucknell University Press 1990.
- TAROCCHI, Stefano, «“La tua fede ti ha salvato” (Mc 5,34 e parr.; 10,52 e parr.; Lc 17,19; 7,50): guarigione come salvezza nei sinottici», *Vivens Homo* 10 (1999) 5-25.
- THEISSEN, Gerd – MERZ, Annette, *El Jesús histórico*, Salamanca: Sígueme 2000.

El profeta Jeremies, entre el desastre i l'esperança

per Damià Roure

No sempre comprenem els profetes de la Bíblia: qui van ser? Sovint la seva vida personal ens passa desapercibuda. Ja és molt si arribem a copsar el seu missatge, el missatge comunicat per Déu, però quasi sempre la persona mateixa del profeta queda en un segon terme. En un primer terme hi queda la paraula de Déu. En aquest cas, el profeta és un home sense biografia, que mor amb la seva missió.

Però si això es verifica en alguns profetes, posem per cas en el primer Isaïes, aquest no és pas el cas del profeta Jeremies, perquè tenim la sort que tant ell com el seu secretari Baruc ens han contat molts episodis de la seva vida, episodis que trobem avui recollits dins el mateix llibre bíblic de Jeremies.

La vida personal de Jeremies ens apareix més consistent que la de la majoria dels altres profetes, de manera que no tan sols ens fem càrrec del missatge que anuncia de part de Déu, sinó que també podem copsar el missatge de la seva vida, el missatge de l'experiència que ell personalment féu de la paraula de Déu, una experiència més forta que la de tots els conflictes que va viure.

Enmig de dificultats, Jeremies va haver de lluitar no tan sols per la seva vida, plena d'obstacles, sinó també per la seva fe. L'actitud religiosa del profeta, tan humana i tan plena de coratge, ens diu moltes coses encara avui a nosaltres.

Situació històrica

Per acostar-nos a aquest gran mestre de vida, haurem de situar històricament la seva vida. Jeremies visqué el temps que va precedir les dues conquestes de Jerusalem, la del 598 abans de Crist i la del 586 en la qual Nabucodonosor, rei de Babilònia, va

destruir el temple (586 aC), dues conquestes que van acabar amb dues grans deportacions en les quals també el profeta va seguir la sort del seu poble. Més de vint anys abans, Jeremies havia anunciat aquest desastre, un desastre que per a ell era en primer lloc religiós: d'aquí les seves nombroses exhortacions —sense gaire bons resultats— que urgien a la fidelitat al Déu dels seus pares.

Jeremies va aguantar ferm en aquests temps difícils durant una quarantena d'anys. Nascut vers el 650 aC en el si d'una família sacerdotal a Anatot, un poble que distava cosa d'una hora de Jerusalem, deuria tenir una vintena d'anys quan fou cridat per Déu al ministeri de profeta, l'any tretzè del regnat de Josies a Judà (Jr 1,2), pels volts del 626.

Els grans períodes de la seva vida van transcórrer al llarg del regnat de Josies (640-609). Aquest rei va ser l'impulsor de la reforma deuteronomista, una reforma que representa tot un corrent espiritual i que el profeta lloa dient que aquest rei «tenia en compte el dret i la justícia, judicava a favor dels humils i dels pobres, i per això coneixia Déu». Ens diu, doncs, que la pràctica de la justícia i la compassió envers l'altre és una forma de conèixer Déu.

Sota el regnat del seu successor, Joiaquim (609-598), el profeta Jeremies va començar el seu calvari. Diversos incidents estigueren a punt de costar-li la vida i, en aquests temps difícils, el profeta no deixà de queixar-se de la seva dura missió. Aquestes queixes constitueixen un conjunt de textos que són anomenats les «confessions» de Jeremies.

El profeta Jeremies. Julius Schnorr von Carolsfeld (s. XIX).

Joiachim en el context de la política internacional es va decantar a favor dels egipcis (en contra del parer de Jeremies, que era conscient de la força que anava prenent Babilònia), i, en l'àmbit intern, Joiachim va deixar aturada la reforma religiosa començada pel seu pare Josies. El va succeir el seu germà Sedecies, que va ser posat al tron pel rei de Babilònia, un cop ja havia estat deportada una part de la població el 596. Sedecies no tingué ni més coratge ni més encert que Joiachim. Durant tot aquest temps, el nostre profeta va continuar essent perseguit i empresonat, acusat sovint de derrotista.

El període del rei Sedecies (597-587) fou un temps dur i agitat, que acabà amb el setge de Jerusalem (589-88). Els capítols 27-29 reflecteixen aquesta dura etapa causada per l'afany del rei de Babilònia, que acabaria amb la submissió de tot el país: va destruir del temple de Jerusalem l'any 587 i se n'endugué els seus tresors. En aquest període, Jeremies no va ser deportat i va poder quedar-se un temps curt a la seva terra. Poc després, el representant de Babilònia, Godolies, va ser assassinat. Llavors un grup d'oficials, temerosos de represàlies, s'endugueren amb ells Jeremies a Egipte —junt amb altra gent. Un cop deportat a Egipte, perdem tot rastre del profeta.

Enmig d'aquest temps tan agitat Jeremies no deixava d'oferir oracles d'esperança, amb els quals reflectia una part de la seva experiència religiosa. En aquestes breus pàgines voldria seguir l'itinerari del nostre profeta i destacar alguns aspectes sobresortints de la seva experiència religiosa.

La vocació de Jeremies

Podem prendre com a punt de partida la vocació de Jeremies, una experiència que, justament, encapçala el llibre en el seu capítol primer. Una vocació que marca la vida del profeta d'una manera inesperada, com una realitat que gairebé li cau al damunt. El profeta no l'ha pas buscada, però és una experiència més forta que ell mateix: «M'has seduït, Senyor, has estat el més fort» (Jr 20,7). I això ho diu en un moment de prova, quan experimenta la riota de tothom.

Cal dir que, quan se sent cridat, no para de posar objeccions a la missió que Déu li confia: «Ah, Senyor, Déu meu!, sóc massa jove. Com sabré parlar?» (1,6). Però el Senyor no accepta l'objecció i l'envia a dir el que Ell li faci sentir, amb una promesa: que tindrà el seu ajut! «Vés on jo t'enviaré, digues el que jo t'ordenaré. No tinguis por de ningú. Jo seré al teu costat» (1,7-8).

«Jo estic amb tu», diu el Senyor a Jeremies. En moments difícils, el profeta recordarà aquesta promesa i la farà valdre davant el Senyor, tot fent-li notar que, per la seva part, ha mirat de ser-li fidel: «Senyor, tu em coneixes i em veus, i has comprovat que el meu cor està amb tu» (12,3).

Aquest diàleg constant del profeta amb Déu i de Déu amb el profeta anirà continuant tot al llarg de la vida de Jeremies. De vegades, i força sovint, serà per exposar una queixa. Així, quan el profeta es veu perseguit en el seu mateix poble i constata que contínuament estan maquinant paranys per fer-lo caure, no sap estar-se d'exposar una queixa al qui l'ha cridat (11,18-23). Vol debatre amb el Senyor allò que li sembla una qüestió de justícia. Comença donant la raó al seu Déu: «Sé que ets just, Senyor: jo no puc discutir amb tu»(12,1), però vol debatre amb ell allò que creu que és un punt de justícia, vol exposar les seves raons sobre una qüestió que l'inquieta: «Per què prosperen els malvats? Per què tots els traïdors viuen tranquils?» (12,1).

La pregunta formulada la trobem en boca d'altres autors bíblics (Job 21; Salms 49 i 73), però la resposta que Déu dona en aquest cas al profeta no és una resposta gens abstracta, sinó que és ben concreta i que deixa intacte el misteri. Una resposta que demana a Jeremies una donació absoluta: «Si ja et canses de córrer amb els soldats d'infanteria, com podràs competir amb la cavalleria?» (12,5).

El Senyor no s'està, doncs, d'anunciar al seu profeta etapes difícils, temps en els quals Jeremies haurà de donar proves d'una confiança absoluta, i, de fet, és el que farà: una vegada i una altra comença i torna a començar, amb una fidelitat de vegades adolorida, però sempre sincera i perseverant.

De maneres diferents, Jeremies és fidel: el primer temps amb alegria: quan li arribava la paraula, ell la devorava, i era el seu goig i l'alegria del seu cor (17,16); més endavant, quan la paraula rebuda actuava en la seva vida, en percebia la força enorme que contenia. Així ens diu que la paraula del Senyor «és com el foc, com un mall que esmicola la roca» (23,29).

I com més gran és la receptivitat de Jeremies, més dolorosament constata que la conducta del seu poble s'allunya de la fidelitat que se li podria demanar: «cap nació no canvia els seus déus. I tanmateix no en són de déus. Però el meu poble m'ha canviat a mi, que sóc la seva glòria, per déus que no valen per a res» (2,11).

Per això, el Senyor li diu: «el meu poble m'ha abandonat a mi, font d'aigua viva, i s'ha excavat cisternes, que no retenen l'aigua» (2,13). Per Jeremies, aquesta és la causa del desastre: «s'han caragirat!» (5,23), «m'han arribat a traïr» (5,11), «cadascú vol fer el que li dicta el seu cor obstinat i pervers» (18,12). D'aquesta manera, «els qui s'aparten de tu, Senyor, seran inscrits en el país dels morts, perquè han abandonat el Senyor, la font d'aigua viva» (17,13).

Prou que el profeta busca indicis d'un canvi en l'actitud vital dels seus conciutadans, però no pot deixar de constatar com el poble persisteix en el seu refús: «¿Pot un etiop canviar la pell, o un lleopard les seves clapes? I vosaltres, avesats a fer el mal, seríeu capaços de fer el bé?» (13,23).

De vegades Jeremies retreu al seu poble l'apostasia en què ha caigut, però d'altres vegades es dol del formalisme religiós, que conviu amb tota mena d'injustícies. És el

que podem constatar en un dels conflictes més greus entre Jeremies i els sacerdots i profetes de la cort reial, un episodi que ens és contat dues vegades, al capítol 9 i al capítol 26, i que s'esdevé a l'inici del regnat de Joaquim, vers l'any 608. Diu el profeta: «Si de veritat seguïu el bon camí i milloreu la conducta, si feu justícia entre un home i un altre home, si no oprimiu els immigrants, els orfes i les viudes, si en aquest lloc no vesseu sang innocent i no adoreu altres déus, que serien la vostra perdició, jo us faré habitar en aquest lloc, a la terra que vaig donar als vostres pares des de sempre i per sempre» (7,4-7).

Les «pregàries» dels injustos són falses, tal com ho veiem en el curs de la narració: d'una banda, són falses perquè no respecten el dret de la gent a qui enganyen, i, d'altra banda, ho són perquè quan entren al temple ja creuen que estan salvats. Per tot això, conclou Jeremies, aquest temple serà com el de Siló, és a dir, serà destruït.

Després d'aquesta escaramussa, Jeremies va ser arrestat i judicat i, si bé el van deixar lliure gràcies a la intervenció dels funcionaris del rei anterior, no deixà de sofrir un rebuig i una persecució encoberta, tal com ho podem llegir en Jr 11,18-23. Un temps més tard, un dia que es trobava a l'atri del temple i va profetitzar que caurien sobre la ciutat desgràcies perquè no havien fet cas de les paraules del Senyor, el sacerdot Paixhur, que s'encarregava de la vigilància del temple, «va fer apallissar el profeta i el va lligar al cep que hi havia a la porta superior de Benjamí fins l'endemà» (20,1-2). Quan el va deixar lliure, Jeremies va tornar a profetitzar que, segons diu el Senyor, «posaré tota la gent de Judà en mans del rei de Babilònia: en matarà alguns amb l'espasa i en deportarà d'altres a Babilònia» (20,5).

Jeremies i el temple

Com a conseqüència d'aquestes profecies i conflictes, li és prohibida a Jeremies l'entrada a l'atri del temple (36,5) i des d'aquest moment, pels volts de l'any 604, el profeta sentí aquella paraula que li deia: «Pren un rotlle i escriu-hi totes les paraules que t'he comunicat sobre Israel, sobre Judà i sobre totes les nacions, des del dia que et vaig cridar, en temps de Josies, fins al dia d'avui. Qui sap si la gent de Judà, quan sentin les desgràcies que penso enviar-los, abandonaran cadascú el mal camí i els podré perdonar les culpes i pecats. Jeremies va cridar Baruc, fill de Nerià, i li anà dictant totes les paraules que el Senyor li havia comunicat; Baruc les va escriure en un rotlle» (36,2-4).

La narració del capítol 36 ens descriu també la reacció d'indiferència del rei Joaquim quan els funcionaris del temple arrabassaren el volum dictat pel profeta a Baruc: «Jehudí el va llegir en presència del rei i de tots els prohoms que estaven drets envoltant-lo. Era el mes novè: el rei s'estava a la residència d'hivern i tenia el brasero encès al seu davant. Cada vegada que Jehudí acabava de llegir tres o quatre columnes del

rotlle, el rei, amb el ganivet del canceller, tallava el bocí ja llegit i el tirava al foc del braser; d'aquesta manera tot el rotlle va quedar consumit pel foc. Tot seguit el rei va manar que detinguessin el secretari Baruc i el profeta Jeremies, però el Senyor els va mantenir amagats» (36,21-26).

Aquest volum cremat devia contenir el nucli més antic dels oracles de Jeremies. Però els oracles no es van perdre, perquè el mateix text ens diu que «Jeremies va prendre un altre rotlle, el va donar al secretari Baruc, fill de Nerià, i li tornà a dictar totes les profecies que hi havia en el volum que Joiaquim, rei de Judà, havia tirat al foc. I encara n'hi va afegir moltes de semblants» (36,32).

Els incidents descrits ens deixen veure un dels episodis més dolorosos de la vida del profeta. Malgrat tot, amb constància inamovible, continuava difonent el missatge de Déu a tothom: un missatge per evitar el mal del seu poble, que topava amb la resistència i l'obstinació dels sacerdots i de bona part dels seus contemporanis.

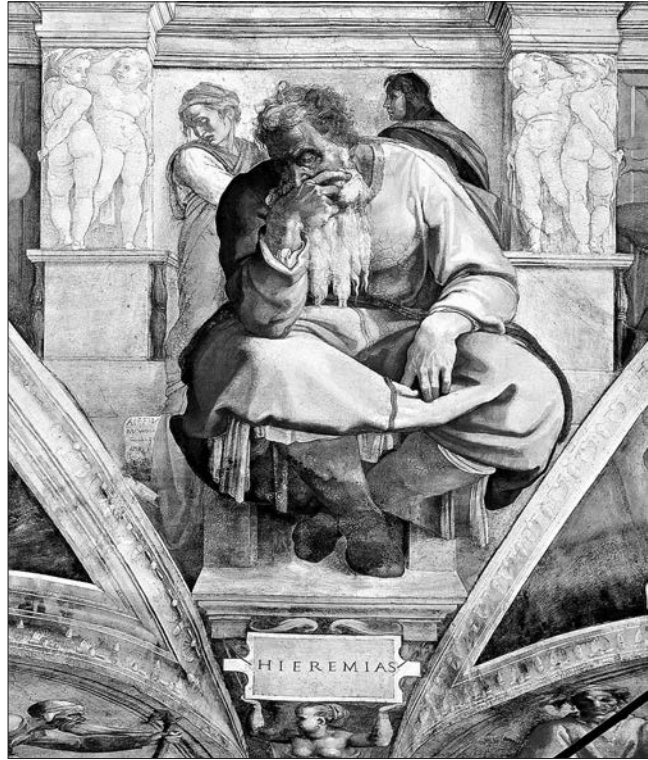
La sinceritat de Jeremies no li estalviava sofriments, més aviat topava amb la indiferència i l'obstinació dels destinataris, que buscaven d'aïllar-lo i atenuar la propagació del seu missatge. Enmig de l'isolament que vivia, en comptes de capitular, buscava d'establir una nova relació de diàleg amb el Senyor, esperant que Déu li oferís una nova sortida.

En certs moments Jeremies es troba tan confús que no veu clara la seva vocació: «Ai de mi, mare meva! Per què em vas infantar? Sóc un home de plets i de querelles arreu del país» (15,10). I, sentint-se perseguit, demana ajut al seu Déu: «Senyor, tu ho saps: recorda't de mi i protegeix-me, fes-me justícia contra els qui em persegueixen. No retinguis el teu enuig: sàpigues que per tu suportó ultratges» (15,15).

En plena crisi, recorda el temps en què les paraules de Déu el nodrien: «Quan m'arribava la teva paraula, jo la devorava: ella ha estat el goig i l'alegria del meu cor» (15,16). Se sent portador del nom del Senyor i no pot evitar de confrontar amb ell la seva situació: «No m'he reunit mai amb les colles que es diverteixen fent festes. M'has obligat a quedar-me tot sol, ple del teu enuig fins dalt de tot. Per què el meu dolor es fa etern i no se'm vol tancar la ferida enverinada? Has estat per a mi una font enganyosa d'aigües incertes» (15,17-18).

El profeta, que tenia al Senyor com una font d'aigua viva, ara es troba constret a dir que el seu Senyor és per a ell com un torrent sense aigua. Un cop ha expressat el seu dolor amb aquesta vehemència, el Senyor li fa una proposta inesperada que li obre un nou camí: «Si tornes, et deixo tornar; continuaràs al meu servei. I si destries allò que val del que no té valor, jo parlaré per la teva boca: ells acabaran tornant a tu, i no pas tu a ells» (15,19). Novament li ofereix una certesa: «enfront d'aquest poble, jo faré de tu una muralla de bronze inexpugnable, lluitaran contra tu però no et venceran. Jo seré al teu costat per salvar-te i per alliberar-te. T'ho dic jo, el Senyor» (15,20).

El profeta Jeremies. Miquel Àngel, Capella Sixtina de Roma.

Entre el desastre i l'esperança

La vida de Jeremies transcorre, doncs, entre el desastre i l'esperança. Desastrós li resulta l'enduriment del poble, la invasió que s'acosta, la impressió de fracàs que experimenta. Però té una confiança prou forta en el Senyor com per dialogar amb ell, i pregar-lo fins que veu obrir-se una porta a l'esperança. Jeremies accepta novament d'endinsar-se en el camí de l'esperança, tot continuant la seva missió enmig d'una nit constant.

Jeremies ha estat caracteritzat com un «vençut victoriós» (P. Bonnard). I el que diu de Jesucrist la carta als Hebreus que «el Fill, aprengué en els sofriments què és obeir» (He 5,8) també podríem aplicar-ho a Jeremies, el qual perquè ha sofert ha esdevingut un expert en esperança.

Així com Jeremies urgeix a la conversió —amb tots els mitjans de què disposava, i enfrontant-se amb els profetes de falses esperances (6,14 i capítols 27-28)— arriba un moment, quan tot està pràcticament perdut i s'acosta la invasió temuda, que el Senyor, de forma unilateral, torna a prendre a la seva ma el futur de la vida del seu poble. Prou que el profeta viu amb angúnia i espant aquesta etapa: «Ai, entranyes meves,

entranyes meves! Quin mal a les parets del cor! El cor em palpita, no puc callar: ressonen dintre meu els tocs de corn, la cridòria del combat... »(4,19-21). Però, enmig de la duresa del moment, no deixa de percebre que Déu prepara nous horitzons per al seu poble. Jeremies expressa això que sent de manera sovint plàstica, explicant visions simbòliques, que ajuden a prendre actituds obertes al futur. Entre aquestes visions destaca la dels dos cistells de figues:

«El Senyor em va dir: —Què veus, Jeremies? Vaig respondre:

—Figues: les bones són molt bones; però les dolentes ho són tant, que no es poden menjar de tan dolentes. Llavors el Senyor em va comunicar la seva paraula:

—Això diu el Senyor, Déu d'Israel: Així com dóna gust de mirar aquestes figues bones, jo també miraré amb benvolença els deportats de Judà al país dels caldeus, que jo mateix he expulsat d'aquesta ciutat. Posaré sobre ells la meua mirada benvolent i els faré tornar en aquesta terra, els reconstruiré per no enderrocar-los més i els plantaré per no arrencar-los més. Els obriré el cor perquè em coneguin: sabran que jo sóc el Senyor. Ells seran el meu poble i jo seré el seu Déu: es convertiran a mi de tot cor» (24,2-7).

Aquest text comunica una nova esperança. Quan l'exèrcit del rei de Babilònia assetjava la ciutat en el setge definitiu i Jeremies es trobava reclòs en el pati de la guàrdia del rei d'Israel, justament llavors, un cosí seu el va a trobar amb la proposta següent: «Compra'm el camp que tinc a Anatot, en territori de Benjamí; per dret de parentiu et toca a tu de posseir-lo: compra'l, doncs!» (32,8).

La situació semblava desesperada, i ben aviat els babilonis destruirien la ciutat, i en aquest moment el profeta acompanya la compra del camp amb aquestes paraules: «Això diu el Senyor de l'univers, Déu d'Israel: Encara es compraran cases, camps i vinyes en aquest país» (32,15). L'acció és portadora d'una promesa de futur per part del Senyor, i serà quan el poble escollit deixarà de girar-se d'esquena al seu Déu.

Una nova aliança

El profeta veu acostar-se el temps en què tindrà lloc aquesta promesa de futur que comença dient: «L'aliança que jo pactaré amb el casal d'Israel després d'aquells dies serà aquesta: Posaré la meua llei en el seu interior, l'escriuré en el seu cor. Llavors jo seré el seu Déu i ells seran el meu poble. Ho dic jo, el Senyor» (31,33).

Al llarg d'aquest capítol Jeremies destaca tres punts essencials: 1) el perdó de Déu és capaç de renovar el cor i d'establir una nova relació. 2) Cal abandonar les formalitats externes, que no provenen del cor profund de la persona. Llavors la llei serà interioritzada, es tornarà cordial i entranyable, i serà fet a cada persona el do d'un cor capaç de conversió. 3) S'establirà una relació personal plenament viscuda amb Déu

«ja no caldrà que s'instrueixin l'un a l'altre dient: 'Coneixeu qui és el Senyor', perquè des del més petit fins al més gran, tots em coneixeran» (31,34).

Sorgirà, doncs, una nova esperança, que té molt a dir-nos avui als qui vivim sota el mestratge de Jesucrist. Jeremies no margina les emocions: «Ai, entranyes meves, entranyes meves! Quin mal a les parets del cor! El cor em palpita, no puc callar: Fins quan hauré de veure estendards i sentir el toc de guerra?» (4,19-28). Tampoc no es guarda per a ell mateix allò que el fa patir, ni tan sols pateix per ell mateix, sinó pel desastre de la filla del seu poble: «El plany del meu poble se sent des de terres llunyanes: 'El Senyor, ja no és a Sió?'» (8,18-23).

Amb les seves confessions, Jeremies prega i lluita amb el Senyor fins que, misteriosament, arriba a descobrir la voluntat de Déu i s'esforça a compartir-la amb la gent del seu poble. En aquest sentit és com un autor contemporani, o millor, és actual i de tots els temps. És actual perquè no tan sols la seva experiència espiritual ens pot ajudar a nosaltres, sinó que també ens ajuden les seves paraules i la seva crida.

Concretament Jeremies ens diu com n'és, d'important que tornem al nostre Déu: «Israel, si vols tornar, torna cap a mi. T'ho dic jo, el Senyor» (4,1). De tal manera que, potser, cadascun de nosaltres podria fer-se seva aquesta pregària, posada en boca d'Efraïm: «He sentit com Efraïm es lamentava dient: "M'has castigat com un vedell indòmit i he après la lliçó. Però fes-me tornar a tu i tornaré, perquè tu ets el Senyor, el meu Déu» (31,18).

Enmig del desastre, Jeremies, patint ell mateix una dificultat darrere l'altra, va endinsar-se per un camí d'esperança. L'esperança que el nostre Déu continua fidel: el poble a qui Jeremies parla és un poble a qui Déu estima. Per això podem recordar, una vegada més, aquesta promesa del Senyor: «En el desert ja em vaig complaure en el poble escapat de l'espasa (...). El Senyor se m'aparegué de lluny, i em digué: T'estimo amb un amor etern; per això t'he atret i et sóc fidel» (Jr 31,3).

Cursos bíblics d'estiu

A la ciutat de Tarragona del dilluns 6 al divendres 10 de juliol s'ha realitzat la 42 edició dels cursos bíblics d'estiu, organitzats per l'Associació Bíblica de Catalunya amb la col·laboració de l'Institut Superior de Ciències Religioses Sant Fructuós.

Estimar, descobrir i per damunt de tot entendre la paraula de Déu és molt important per a tots els cristians. I com a resposta tenim aquests cursos que són un meravellós regal o do que ens dóna el Senyor.

Aquest any ens hem endinsats i descobert el magnífic llibre dels Salms (150 maneres diferents, però molt boniques de parlar amb el nostre Pare; i també són 150 maneres de poder demostrar tot l'amor que tenim cap a Ell i alhora són 150 formes d'un amor més gran del Pare cap a nosaltres) de la mà d'en Joan Ferrer i d'en Joaquim Malé als matins.

A les tardes i de la mà del professor Josep Lluís Arín ens va fer descobrir les cartes de Pau —primera i segona carta als Tessalonicencs, primera i segona carta als Corintis

Una instantània dels cursos bíblics d'aquest estiu

*En Joaquim Malé tot fent
classe*

i carta als Gàlates. Però, a la vegada que ens feia trobar i identificar les coses més important en cada carta, ens va oferir una visió diferent de l'apòstol Pau.

Al migdia hem realitzat activitats culturals molt riques i diverses que complementen els cursos: una visita guiada per l'Andreu Muñoz pel Museu Bíblic Tarraconense, una altra visita a la meravellosa Catedral de Tarragona acompanyats per l'Esperança Amill. Totes aquestes activitats complementàries són molt necessàries ja que coneixem llocs importants i que, si no fos per aquests cursos, no els podríem veure d'aquesta manera.

Els cursos són importants per acumular saber i conèixer millor la Paraula del nostre Pare. Però el més important és compartir les classes, les eucaristies diàries, les activitats culturals, els àpats, les estonetes per descansar i parlar, els passeigs nocturns, els gelats...

Per finalitzat cal dir que el que és veritablement valuós d'aquests cursos són les meravelloses persones que pots conèixer, des dels professors (amb els seus coneixements) que ens ajuden ha entendre poc a poc la Bíblia, fins als companys i companyes que tens al teu costat que, parlant amb ells, et donen el regal més bonic la seva experiència, la seva visió i la seva mà per a quan la necessitem.

Amb aquets cursos pots notar tot l'Amor (*hèssed*) que Déu té envers nosaltres i la gran sort que tenim de tenir-lo en la nostra vida.

Mireia Rubio

Dos darrers volums de *Scripta Biblica*

L'Associació Bíblica de Catalunya i el Departament de Bíblia de la Facultat de Teologia de Catalunya han volgut sumar-se a la celebració del cinquantè aniversari de l'aparició de la Constitució dogmàtica *Dei Verbum* (1965) del Concili Vaticà II.

És per això que s'han dedicat els números 14 i 15 de la col·lecció *Scripta Biblica* a aquesta temàtica. Els treballs publicats presenten una aproximació substantiva al document del Vaticà II i l'il·lustren amb un parell d'exemples metodològicament significatius.

Scripta Biblica 14 conté un primer escrit que vol ser l'article de capçalera dels dos volums publicats, on es fa un recorregut pel riquíssim progrés que la constitució ha suposat en l'estudi teològic dels nostres temps. L'article és obra de tres autors de casa nostra —Cortès, Puig i Tuñí—, que han viscut de primera mà l'aplicació de la *Dei Verbum* en els estudis exegètics. L'estudi s'articula en quatre temes fonamentals: la noció de revelació, la relació entre Tradició i Escriptura, la inspiració, i la interpretació del text bíblic —en el cas dels dos darrers, amb l'ajuda del magisteri papal anterior, des de Lleó XIII (*Providentissimus Deus*, 1893) a Pius XII (*Divino Afflante Spiritu*, 1943). Aquests temes van quedar després explicitats, des del punt de vista exegètic, en

el rellevant document de la Pontifícia Comissió Bíblica: *La interpretació de la Bíblia en l'Església* (1993).

Per continuar el treball, es van escollir dos exemples que visualitzessin el progrés teològic suscitat per la *Dei Verbum*, i que permetessin una lectura exegètica transversal a partir d'un text significatiu de l'Antic Testament, reprès pel Nou Testament i per la patristica. El primer exemple va ser Isaïes 5,1-7, el cant o càntic de la vinya, i el segon fou Nombres 21,4-9, l'episodi de la serp d'aram. Els vam dedicar les Jornades de Biblistes Catalans, celebrades a Vic i corresponents als anys 2012 i 2013.

Així, el primer volum es proposa l'anàlisi del cant o càntic de la vinya (Is 5,1-7). Se n'estudien el text masorètic, acompa-

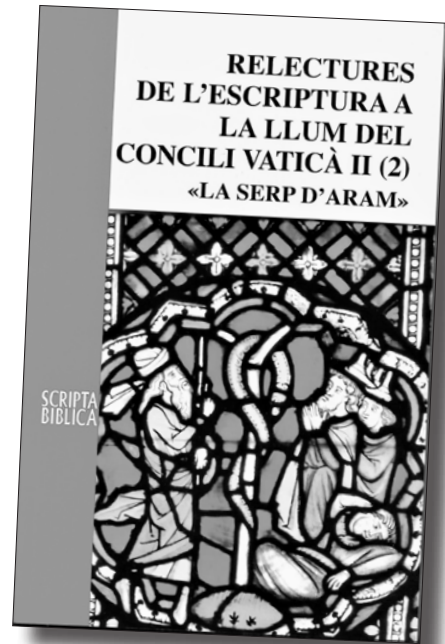

nyat del Targum, i el text hebreu tal com es troba en el primer rotlle d'Isaïes de la primera cova de Qumran. Segueixen tres estudis sobre les quatre versions de la paràbola dels vinyaters (Mc, Mt, Lc, Tom), que arriben a resultats no sempre concordants. En qualsevol cas, la pregunta de fons en tots els treballs és el grau d'incidència d'Isaïes 5 i del Salm 118 en cadascuna de les versions. Els comentaris d'Isaïes 5 fets pels pares dels segles IV-V, tanquen un segment ric i variat.

El segon volum, en canvi, focalitza l'atenció sobre el segon text (Nm 21,4-9), que s'analitza en relació amb Joan 3,14-15 (11-21). Els autors coincideixen en el pes simbòlic de la serp del desert, la imatge de la qual és considerada font de guarició / salvació. S'hi analitzen els significats en el marc del text masorètic, de la traducció grega dels Setanta o del targum. Finalment, s'estudia l'apropiació que en fa el Quart Evangeli, on la serp enlairada es desplaça cap a Jesús exaltat, crucificat i gloriós, font de vida. Els pares dels segles II i III (Carta de Bernabé, Justí, Ireneu, Tertul·lià i Orígenes) avançaran en aquests camins. Filó serà una veu isolada, amb una proposta d'interpretació al·legòrica de Nombres 21, que concorda amb les seves habituals preocupacions hermenèutiques.

Aquests dos darrers volums de *Scripta Biblica* ens mostren que la pluralitat d'interpretacions pertany al moll de l'os de la tradició bíblica, que és una deu riquíssima de vida espiritual i d'estudi.

Begonya Palau

Imatges inoblidables de Terra Santa

Del dia 14 al 23 de juliol un grup de persones, diferents en molts aspectes però amb un afany comú, formarem part de la peregrinació a Terra Santa guiada per Mn. Antoni Pérez de Mendiguren i M. de l'Esperança Amill. Estic segur que, per a tots nosaltres, aquesta experiència marcarà per sempre les nostres vides.

*Vora el llac
de Galilea*

Molts sentiments han aflorat al llarg d'aquest viatge. Alguns cops d'alegria, altres d'emoció i admiració, i en altres ocasions també de nostàlgia per una terra que s'enyora només de pensar que després s'ha de tornar a deixar.

Els llocs pels quals ha transcorregut el nostre pelegrinatge han estat molts. Llocs sants que han presenciats els fets més transcendents de la història de la humanitat, indrets de pedres mil·lenàries banyades per la sang d'un passat de guerres i foscor però també plens de glòria i majestuositat, ciutats que no s'han resignat a cedir al pas del temps, paisatges idíl·lics que et transporten als temps bíblics. També ciutats modernes que, amb la seva gent, ens recorden que Terra Santa és una terra de conflictes però també una terra viva que té dret a l'esperança.

Són tantes les imatges i els moments especials que hem viscut que no tindríem prou pàgines per a descriure-ho. Conformem-nos evocant la meua visió com a pelegrí tot recuperant aquelles imatges que guardo com a més entranyables.

I començo evocant el segon dia de viatge, tornant de Canà de Galilea. L'autobús davallava per la carretera i després d'una estona de trajecte, com si un teló s'aixequés, de sobte, en girar un revolt, aparegué davant nostre el mar de Galilea. L'aigua era daurada per l'efecte del sol de la tarda i les muntanyes verdes del seu voltant baixaven amb suavitat fins a la vora del llac. Em vaig trobar davant de tantes escenes de l'Evangeli! Tot d'una pensava que aquell era l'escenari de les vides trobades dels germans Andreu i Pere amb Jesús. En aquell espai idíl·lic el Senyor va cridar aquells humils pescadors a convertir-se en pescadors d'homes. Tiberíades és una mena de gran temple natural on la comunió amb Déu es fa més fàcil. I què dir dels sants llocs com Tabga, Cafarnaüm,

*L'hort
del Getsemani.*

Corazín? Són tota una evocació a les consoladores benaurances i de l'acció miraculosa i misericordiosa del Senyor. Aquell paratge ple de pau és una barreja de natura, història, espiritualitat i fecundes tradicions.

Una terra, però, no té sentit sense la seva gent, i el nostre pelegrinatge va servir també per a establir llaços de comunió amb els nostres germans cristians i per a comprendre la diversitat humana i religiosa que existeix a Terra Santa: jueus, cristians i musulmans. La pau és un preuat tresor a Terra Santa no sempre fàcil d'aconseguir. Quina contradicció, oi? Una terra beneïda per les promeses de Déu i a la vegada tan marcada per les guerres i els odis. Fills tots d'un mateix Déu! Recordo de manera especial la trobada amb els nostres germans cristians de la comunitat de Taybeh, l'Efraïm evangèlica, que em va ajudar a entendre, des del present, l'estil de vida de les primeres comunitats cristianes a què sant Pau dirigia les seves cartes.

En la mateixa línia fou emocionant veure com els franciscans, malgrat les adversitats que han d'afrontar cada dia, continuen custodiant com a autèntics «soldats de Crist» els llocs sants que a través dels segles han anat visitant els pelegrins. Cal agrair la gran tasca d'aquesta congregació a Terra Santa, ja que sense el seu carisma, la seva fe i la seva persistència, molt possiblement, molts dels llocs sants serien ara només un antic record.

No puc deixar d'esmentar els escenaris de Betlem i Jerusalem, lligats íntimament al projecte de la Història de la Salvació. Les basíliques de la Nativitat i del Sant Sepulcre guarden el record del Naixement i de la Resurrecció de Jesús, que omplen de sentit la nostra vida. Són espais carregats d'història i de tradicions i els vam voler viure en

profunditat. La pau i l'emotivitat de Getsemaní, la màgica atracció d'espais arqueològics com Bet-Xean, Cesarea marítima, les fortificacions de l'Herodèon i Masada, el misticisme del Mont Morià on s'erigí el Temple de Jerusalem o la bellesa dels paisatges com el desert de Judà, el riu Jordà o el llac de Galilea. Totes aquestes imatges complementen les infinites vivències d'una experiència única per a un jove com jo.

Haig d'agrair a Mn. Antoni Pérez de Mendiguren les seves magnífiques explicacions, les atencions i la tasca organitzadora de l'Esperança Amill i l'amistat del grup de pelegrins que sempre acompanyaran els meus records. No vull deixar d'esmentar també l'emoció d'haver estat acompanyat per Maria Josepa Argilaga i per Mn. Joan Magí, de qui tant he après. Ell i els meus pares han estat els responsables de la meua atracció per Terra Santa. Va ser ell qui fa vint anys em batejà amb aigua del riu Jordà.

Dono gràcies a Déu perquè m'ha concedit el favor de visitar Terra Santa i espero poder tornar a gaudir-la de la mateixa manera que ho he fet aquesta vegada.

Andreu Muñoz Virgili

Fra Jordi Cervera i la Carta als Hebreus

Fra Jordi Cervera i Valls va dedicar la seva tesi doctoral a l'estudi d'un tema especialment complex de la Carta als Hebreus (*Esau, el rebutjat de la comunitat*, Barcelona 1999) i a partir d'aleshores ha continuat publicant estudis sobre diversos aspectes d'Hebreus, obra misteriosa i fascinant.

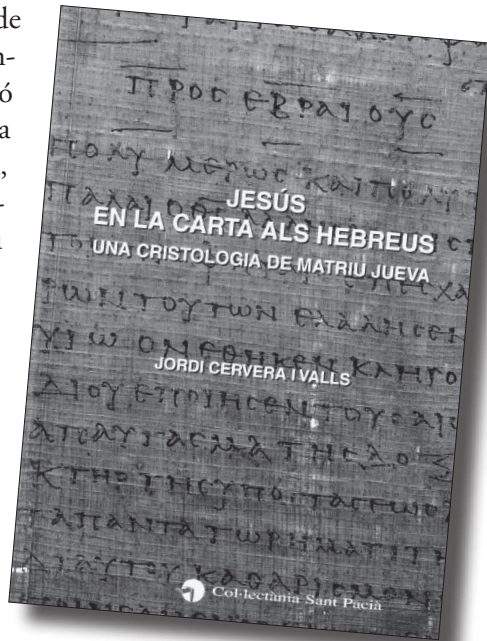
Ara acaba de sortir *Jesús en la Carta als Hebreus. Una cristologia de matriu jueva* (Col·lectània Sant Pacià 110), Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya 2015; 250 pàgines, amb un pròleg de Mn. Gaspar Mora i Bartrès, el primer gran estudi català de la Carta als Hebreus.

L'estudi de Jordi Cervera és realment interessant i innovador. Es presenta dividit en tres parts i un epíleg. Al final conté la densa relació dels volums en què es fonamenta l'estudi i es clou amb un índex d'autors i un altre de citacions.

En la primera part, l'autor presenta una descripció dels destinataris d'aquest escrit —«els hebreus»— en el context d'una àmplia panoràmica històrica, que portà a la constatació de «la marginació progressiva dels cristians de matriu jueva».

En la segona part, Jordi Cervera entra de ple en la tesi de la seva monografia: «Als hebreus»: una autoria i uns destinataris de matriu jueva». L'autor, després de mostrar de manera detallada aspectes insòlits o contradictoris de l'obra afirma:

«El discurs d'Hebreus ens pot semblar de vegades confús, contradictori i també ambigu. L'autor se serveix de la pròpia tradició jueva per fer comprensiva la grandesa de la figura de Crist a creients de matriu jueva, però la primera redacció de l'escrit resultaria massa judaïtzada per a un col·lectiu de destinataris més ampli que l'originari i al qual es vol fer arribar el discurs. És aleshores, en aquest segon moment, quan s'introdueixen afirmacions més categòriques, aquesta retocs apologètics, sobretot en el tema de l'expiació dels pecats, per proclamar decididament que tan sols la sang de Crist és vàlida per a expiar-los. Garuti va més enllà de la nostra proposta i hi distingeix tres moments redaccionals —no pas dos—: el Mestre, l'obra redaccional i l'escola que fa l'edició epistolar» (pàg. 78).

A partir d'aquí formula la seva comprensió de la cristologia de la Carta als Hebreus:

«L'autor d'Hebreus té assumida la teologia de la creu de la primitiva comunitat cristiana, que llegeix la mort de Jesús com una mort redemptora que expia el pecat. Això, en la tradició jueva, s'expressava culturalment i teològicament en l'activitat sacrificial, sobretot en la litúrgia del dia de l'Expiació, la gran diada del perdó, quan el gran sacerdot té un paper insubstituïble. L'autor d'Hebreus escenifica la mateixa cerimònia al cel oficiada pel gran sacerdot Jesús, que ofereix una sang expiatòria, que és la pròpia. Aquesta és la peculiaritat, única en tot el Segon Testament, d'associar el sacrifici expiatori del gran sacerdot amb Jesucrist mort i ressuscitat, convertit en Hebreus en víctima i gran sacerdot celestial. Aquesta lectura cultural de Jesús neix de la necessitat d'elaborar una teologia i una praxi sobre l'expiació i el perdó dels pecats que respongui a les vicissituds que plantegen les comunitats del segon terç del segle 1 de la nostra era» (pàgina 111).

A fi d'exemplificar aquesta peculiar cristologia, Jordi Cervera, en els capítols 6-9 del seu estudi, ens ofereix una traducció nova, de caràcter literal, i un digníssim comentari teològic d'un gran ventall de textos d'Hebreus que despleguen aquesta «matriu jueva» del pensament de l'escrit, que subratlla el caràcter sacrificial de la mort de Crist com a donació personal que realitza l'expiació dels pecats del món. El misteri de Jesucrist clavat en creu és llegit per Hebreus des de la perspectiva cultural jueva,

però renovellada de manera absoluta: Ell és el veritable gran sacerdot que s'ofereix a si mateix com a sacrifici salvador.

Jesús en la Carta als Hebreus és un llibre virtuós en què l'autor demostra la seva perícia en l'art subtil de navegar dins d'aquest llibre tan singular, difícil i atractiu de la literatura cristiana dels orígens. Expressem la nostra felicitació a fra Jordi Cervera per aquest estudi i alhora gosem suggerir-li que ens ofereixi un comentari seguit d'aquest llibre, que ell coneix possiblement millor que ningú a Catalunya.

Joan Ferrer

Els Testaments dels Dotze Patriarques d'Enric Cortès

Enric Cortès és un professor mític: fa gairebé quaranta anys em va ensenyar hebreu i arameu i mai no li'n deixaré d'estar agraït. Les seves obres triguen anys a veure la llum: passen per l'alambí del seu pensament durant molt de temps, fins que afloren com un fruit saborós, d'altíssima graduació intel·lectual.

Els Testaments dels Dotze Patriarques (Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya – Associació Bíblica de Catalunya – Fundació Bíblica Catalana [Institut Cambó] 2014, 316 pàgines) és la darrera obra d'Enric Cortès. Conté un valuós estudi intro-

ductori d'aquesta obra transmesa per copistes cristians des del segle II dC i considerada com «la joia de la corona» del món de la literatura intertestamentària, que possiblement valdria més anomenar literatura religiosa judeohelenística. Els *Testaments* presenten —en les precises i belles paraules de Cortès— una «receptió delicada i, ensem, profunda i entranyable de l'amor al proïsme que reberen de l'Evangelí. Tanmateix el material jueu, procedent d'una digestió multisecular dels relats de l'Antic Testament, hi és tan abundant que fa pensar a la majoria de gent, encara avui, que els seus autors eren jueus. ¿Un autor cristià, judeocristià? ¿Un autor jueu? És l'enigma del llibre que es mou en

l'agradable ficció literària de l'escena solemne de comiat de tots i cada un dels dotze fills de Jacob, que, moribunds, criden els seus fills (els espirituals sobretot) per exhortar-los i per anunciar-los que, al final, sorgirà, de Leví/Judà el Sacerdot/Rei, Salvador de tot Israel i de tots els gentils, un home-Déu "que menjarà i beurà amb els homes". Sigui com sigui, la lectura de l'obra porta a un millor coneixement del judaisme així com d'aquest fascinant cristianisme dels primers temps.»

L'obra segueix un esquema precís: cadascun dels dotze testaments conté una introducció, tot seguit ve la traducció catalana del text grec acompanyada d'un aparat de notes impressionant, que precisa el sentit del text, n'indica els paral·lels i dialoga amb la bibliografia crítica internacional. Alguns testaments contenen apèndixs textuais de gran interès: el Testament de Leví inclou l'afegitó del manuscrit *e* a TestLev 2,3; i Cortès ha traduït també el testament de Nefalí hebreu. El volum es clou amb tres índexs importants: de matèries, d'autors i l'impressionant índex de citacions, que mostren la magnitud imponent del treball crític que ha fet l'autor en l'aparat de notes.

Llegint el llibre hi aprenem que «les coses que heu escoltat del vostre pare, transmeteu-les als vostres fills, perquè el Salvador dels pobles us aculli; perquè Ell és veritat i paciència, benèvol i humil» (TestDan 6,9). No podem fer altra cosa que agrair al nostre mestre, el savi Enric Cortès, que hagi publicat aquest llibre formidable, que l'honora i que és un motiu d'orgull per a la cultura bíblica catalana.

Joan Ferrer

Quantes paraules cal saber per a poder llegir la Bíblia Hebrea?

Aquesta seria la pregunta a què correspondria, a tall de resposta, el títol d'un llibre que acaba de sortir del forn: *Mil paraules hebrees per a llegir la Bíblia (fitxes d'estudi)*. Es tracta d'un treball realitzat per Marc Bouzas, Ariadna Comas i Marc Soler (tots tres graduats en Història i estudiants del màster en Humanitats de la UdG), amb revisió científica del Dr. Joan Ferrer, i que ha estat editat per la Universitat de Girona. El llibre és fruit de l'experiència d'un seminari de Llengües del Món de la Bíblia realitzat en el marc dels estudis de postgrau d'aquesta universitat, i és una mena d'assaig de resposta a una necessitat pedagògica imperant quan hom s'atansa a una llengua tan feixuga com l'hebreu bíblic: aprendre lèxic i poder-se posar a llegir el text com més aviat millor.

En aquest sentit, *Mil paraules hebrees per a llegir la Bíblia* conté mil fitxes preparades per a ser impreses a dues cares, de tal manera que cada pàgina (el llibre té unes 125 pàgines) consta de vuit fitxes amb un mot hebreu al davant (amb informació molt útil per a l'estudi, com ara variants ortogràfiques, gènere del mot, estat constructe, etc.) i la traducció catalana més usual al darrera (amb el nombre de vegades que trobem aquella paraula en la Bíblia). L'ordre s'ha dut a terme seguint criteris de freqüència. Això significa que, per exemple, la paraula hebrea *ben 'fill'* apareix entre les primeres (perquè té 4.941 ocurrències en la Bíblia Hebrea), mentre que per a trobar *na 'al'sandàlia'* caldria buscar-la cap al final de tot (amb només 22 ocurrències en el text bíblic).

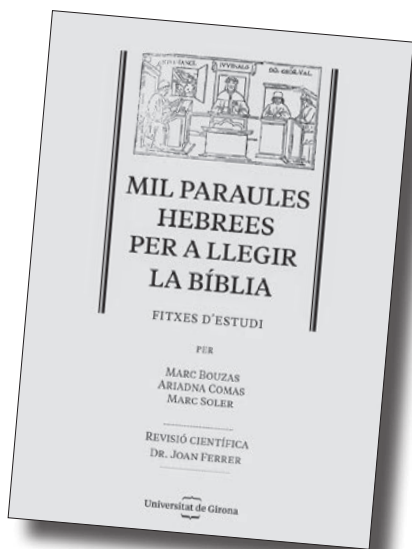
La metodologia inherent en aquestes fitxes és pròpiament mnemotècnica, és a dir, que l'estudiant ha de memoritzar (primer pas abans d'aprendre i assimilar) el significat de cada mot hebreu i anar passant fitxes fins que els sàpiga tots, fins que *tingui tots els cromos de la col·lecció*. Cal dir que la *col·lecció* no és sencera, ja que no s'hi inclouen molts noms propis ni paraules amb nombres d'ocurrències molt baixos (la paraula amb la freqüència més baixa té 16 ocurrències) ni tampoc, com és lògic, hàpax (mots que apareixen un sol cop).

El mètode de fitxes d'estudi per a l'adquisició de vocabulari de llengües antigues té paral·lels en la literatura pedagògica anglosaxona, i ara, mercès a aquesta obra fruit de «la imaginació i l'entusiasme», també és present en el món de l'ensenyament en català. Aquest és un elogi que no podem deixar de fer, atès que és una baula més (i totes compten!) en la rica tradició cultural catalana.

Cal donar les gràcies als autors de les fitxes, en Marc Bouzas, l'Ariadna Comas i en Marc Soler, per la gran tasca que han fet al servei de totes aquelles persones que, com ells en el seu moment, volen dedicar part de la seva vida a aprendre una de les llengües amb què el poble d'Israel ha vehiculat la Paraula de Déu. Penso sincerament que l'eina pedagògica que ens lliuren és de primer nivell i que, per tant, és gairebé indispensable per a aquelles persones que vulguin iniciar-se en el món de l'hebreu bíblic.

I aquest no és un agraïment gratuït, perquè enfrontar-se a una tasca com aquesta en un moment en què el món de les Humanitats està malferit és un acte de valentia que honora els seus protagonistes. *Felicitats Ariadna i Marcs!*

Arribats a aquest punt és just i necessari donar les gràcies al Dr. Joan Ferrer, savi i infatigable membre de la nostra ABCat, no només per

190B	189B
(Q.) recordar, tenir present, fer memòria	pau, armistici
235x	237x
192B	191B
nit	fet, treball
234x	235x

189A	190A
שָׁלוֹם	זְכוֹר
191A	192A
מַעֲשֵׂה	לַיְלָה
	(m.p.) לַיְלֹת

la tasca de revisió científica que ha dut a terme en aquest projecte, sinó molt especialment per haver tingut la idea de realitzar aquest seminari de Llengües del Món Antic a la UdG (que, cal dir-ho, ha fet *solī Deo gloria*, al marge de cap pecúnia o reconeixement de crèdits) i haver contribuït a què cada vegada més persones puguin accedir a la Paraula de Déu amb comprensió i seriositat, tal com pretenem fer tots els qui formem part de la nostra ABCat. Vet aquí, doncs, una veritable tasca acadèmica i pastoral ensems.

Joaquim Malé i Ribera

Notícies bibliogràfiques

ANTONIO PIÑERO, *Guía para entender a Pablo de Tarso. Una interpretación del pensamiento paulino*, Madrid: Editorial Trotta 2015, 575 pàgines.

Pau de Tars —sant Pau— és un personatge fascinant de la història del món. En l'espai de trenta anys —probablement entre el 33 dC i el 64, en què morí a Roma durant el regnat de Neró— va deixar escrites set cartes «autèntiques» (1 Tessalonicencs entre l'any 50 i el 52; Gàlates, Filipencs, Filèmon i 1 Corintis entre els anys 54 i el 58; i l'any 57, 2 Corintis [potser Gàlates] i Romans) que han marcat la història de la fe cristiana de manera definitiva.

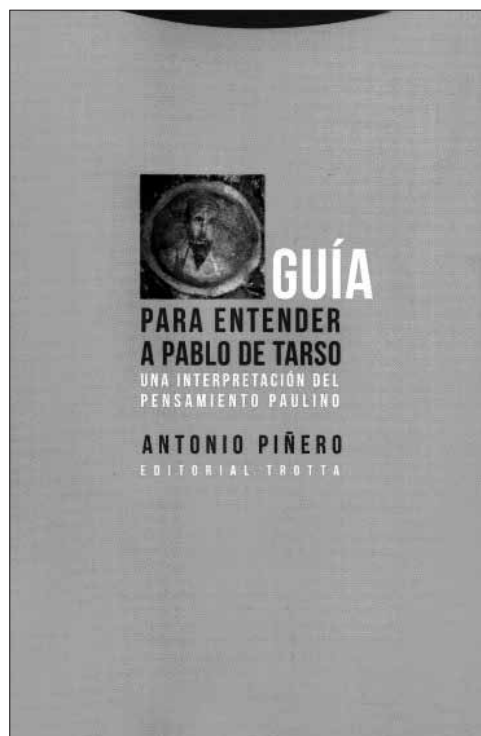
En els darrers anys una sèrie d'obres serioses es formulen tot un seguit de qüestions intrigants: va ser Pau *exclusivament* jueu, tot i que va néixer en un món grec?; va abandonar la llei jueva o bé es va comportar sempre com un jueu practicant?; pensava que el Messies d'Israel era un mer ésser humà que després de la resurrecció va ser exaltat per Déu a un rang diví?

El professor Antonio Piñero en aquest llibre dens i francament interessant es planteja una aproximació al complex món de Pau de Tars. La *Guía* consta de les parts següents: la primera és una aproximació breu al personatge i al seu món; la segona —que constitueix el nucli del llibre—, conté una traducció de l'autor —que és un conspicu catedràtic de filologia grega— amb un comentari

ben formulat de les set cartes indiscutides de Pau; la darrera secció és un breu assaig de resposta a les qüestions sobre el pensament de Pau formulades per la bibliografia recent.

Trobo que aquesta *Guía para entender a Pablo de Tarso* és un llibre seriós i ben informat que compleix l'objectiu que es proposa: presentar Pau i el seu pensament a un públic culte. És una guia que desbrossa el camí per a reflexions més profundes, que necessàriament han de tenir una perspectiva més teològica.

Joan Ferrer

BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ BÍBLICA DE CATALUNYA. Núm. 121. Setembre del 2015

Direcció: JOAN FERRER, Gutenberg, 15 - 08397 Pineda de Mar. ESPERANÇA AMILL, Sant Antoni, 89 – 43800 Valls. *Adreça electrònica:* butlleti@abcat.cat. *Secretaria:* secretari@abcat.cat. *Administració:* Pla de Palau, 2 – 43003 Tarragona. *Disseny de la coberta:* Narcís Comadira. *Composició:* Imatge-9, SL (Valls). *Impressió:* Gràfiques Moncunill, SL (Valls). DL: B-23633-1978. ISSN: 2013-9381

PORTAL

La Sagrada Escriptura: font d'evangelització

Jan J. Stefanów

Pàg. 1

ARTICLES

«Filla, la teva fe t'ha salvat!», estudi de Mc 5,24b-34

M. de l'Esperança Amill

Pàg. 5

El profeta Jeremies, entre el desastre i l'esperança

Damià Roure

Pàg. 35

INFORMACIONS

Cursos bíblics d'estiu

Dos darrers volums de Scripta Biblica

Imatges inoblidables de Terra Santa

Fra Jordi Cervera i la Carta als Hebreus

Els Testaments dels Dotze Patriarques d'Enric Cortès

Quantes paraules cal saber per a poder llegir la Bíblia Hebrea?

Pàg. 44

NOTÍCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Joan Ferrer

Pàg. 56

